

[Undervisningsministeren.]

kr. årlig, blev da også i 1964 fastsat til i alt 115.000.000 kr. årlig.

Men derudover indførtes som en nydannelse inden for lovgivningen om ungdommens uddannelsesfond en ordning, hvorefter undervisningsministeren bemyndigedes til på statskassens vegne at give tilsagn om garanti for studerendes studielån hos banker og sparekasser efter nærmere retningslinjer.

Nærværende lovforslag omhandlede visse ændringer i uddannelsesfundsloven af rent teknisk karakter. Forslaget tilsigter en lovfæstelse af de retningslinjer, der efter forhandlinger med bankernes og sparekassernes organisationer og efter indhentede erfaringer må anses for formålstjenlige. Blandt disse retningslinjer kan nævnes, at institutionen Dansk Studiefond, der i forvejen administrerer de almindelige lån af uddannelsesfondens midler, også skal medvirke ved etableringen og registreringen af de særlige statsgaranterede studielån. Der søges derfor tilvejebragt hjemmel for, at undervisningsministeren kan bemyndige Dansk Studiefond til at optræde på statskassens vegne med hensyn til udfærdigelse af garantierklæringerne.

Ved almindelige låneformer erlægges renter (og afdrag) ved hver termin, men ved de statsgaranterede studielån er det ordnet således, at renterne normalt tilskrives hovedstolen. Det må derfor findes rigtigst, at garantien ud over de egentlige lånebeløb, der jo højst kan udgøre 3.500 kr. årlig, til lige omfatter de af låneforholdet flydende renter, omkostninger m. v.

Ud over ovennævnte rent tekniske ændringer tilsigter lovforslaget endvidere, at den for finansåret 1965-66 indførte regulering af støttebeløbene i henhold til § 1 i uddannelsesfundsloven udstrækkes til også at gælde for finansåret 1966-67.

Ministeriet har foranlediget iværksat en undersøgelse af forholdene for de studerende ved de uddannelsesområder, der er omfattet af § 1, stk. 1, i loven om ungdommens uddannelsesfond. Undersøgelsen foretages ved instituttet for organisation og arbejds-sociologi ved Handelshøjskolen i København. Endvidere er iværksat den ved flere lejligheder under forhandlingerne her i tinget omtalte undersøgelse af vilkårene for den

øvrige del af ungdommen i aldersklasserne 14-20 år. Denne undersøgelse, der omfatter såvel unge under uddannelse som unge, der ikke er under uddannelse, foretages af socialforskningsinstituttet.

Resultaterne af begge undersøgelser kan ikke forventes at foreligge før i løbet af kalenderåret 1966. Da den fremtidige ordning for støtte af unge under uddannelse blandt andet bør bygge på det ved undersøgelserne tilvejebragte materiale, og da forslag om lovens revision først skal fremsættes i folketingsåret 1966-67, søges den for finansåret 1965-66 indførte automatiske regulering af støttebeløbene i henhold til § 1 i loven om ungdommens uddannelsesfond udstrakt til også at gælde for finansåret 1966-67.

Jeg anbefaler herved lovforslaget til det høje tings velvillige behandling.

Endvidere har jeg den ære for det høje folketing at fremsætte *forslag til lov om ændring i lov om husholdningsskoler og husholdningsseminarier m. m.*

Ifølge den gældende lov — nr. 310 af 4. juli 1942 med senere ændringer — om husholdningsskoler og husholdningsseminarier m. m. skal adgangen til optagelse i et husholdningsseminariums 1. klasse bl. a. være betinget af, at den pågældende er fyldt 20 år. Uddannelsen på husholdningsseminarierne har i en lang årrække været 2-årig, men ved undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 374 af 28. oktober 1960 blev den forlænget til 3 år med virkning fra 1962. Herefter kan husholdningslærerinder tidligst dimitteres i en alder af 23 år. Husholdningsseminarierne har imidlertid ansøgt om, at minimumsoptagelsesalderen søges nedsat til 19 år, således at husholdningslærerinder på ny vil kunne dimitteres i en alder af 22 år. Da husholdningslærerindeuddannelsen herved i aldersmæssig henseende på ny vil blive sidestillet med andre tilsvarende uddannelser, finder undervisningsministeriet den ønskede ændring rimelig.

Idet jeg i øvrigt henviser til bemærkningerne til lovforslaget, skal jeg anbefale forslaget til velvillig behandling i det høje ting.

Ordføreren for forslagsstillerne (Axel Kristensen): Herved tillader jeg mig at frem-

[Axel Kristensen.]

sætte forslag til lov om ændringer i lov om regulering af bymæssige bebyggelser.

Det er tredje gang, at jeg som ordfører for det konservative folkeparti og venstre fremsætter et lovforslag som det foreliggende. De tidligere fremsættelser fandt sted den 22. februar 1962 og den 31. oktober 1962. I bemærkningerne til lovforslaget er der redegjort for det hidtidige forløb af sagen.

Når vi fremsætter lovforslaget nu og ikke afventer, at det af boligministeren i 1963 nedsatte udvalg om planlægningslovgivning afgiver betænkning, og at regeringen derefter tager et initiativ, skyldes det, at vi må befrygte, at det endnu vil vare nogen tid, inden nævnte udvalg slutter sit arbejde, og at vi — som vi udtalte ved udvalgets nedsættelse — lægger stor vægt på, at det haster at få fremkaldt udbud af billig jord, der er forsynet med hovedkloakker og beliggende så mange steder, at der både til bolig og erhverv bliver mange muligheder at vælge imellem. Hvad vi måtte blive enige om her i tinget i forbindelse med en foreløbig ændring som den her foreslåede, vil naturligvis indgå i de endelige planlægningslove. Det er klart, at der vil hengå år, før denne ændring kan give virkninger, fordi det tager tid både at få udvidet zonerne og lavet hovedkloakkerne, så det er rimeligt at få begyndt snarest. Argumentationen for lovforslaget er givet så mange gange her i tinget, at det er overflødigt at gentage den her, og den fremgår i øvrigt af bemærkningerne til lovforslaget.

Formanden: Uden for dagsordenen giver jeg ordet til den ærede ordfører for udvalget til valgs prøvelse, for at hun kan gøre indstilling til tinget om godkendelse af et valg.

Ordføreren for udvalgets til valgs prøvelse (Lis Groes): Efter at folketingsmand Hjortnæs den 30. f. m. var afgået ved døden, har fhv. folketingsmand Ludvig Qvist Hansen, der på den af indenrigsministeriet udarbejdede liste står opført som 1. stedfortræder for socialdemokratiet i Hjørring amtskreds, i skrivelse af 31. f. m. meddelt, at han på grund af dårligt helbred ikke ønsker at modtage det ledige mandat. Som 2. stedfortræder for socialdemokratiet

står opført bankfuldmægtig Poul Chr. Dalsager, der i skrivelse af 4. d. m. har meddelt, at han er villig til at modtage det ledige mandat som medlem af folketinget. Udvalget til valgs prøvelse har derefter holdt møde, og efter at have gennemgået stedfortræderlisten og de øvrige dokumenter indstiller udvalget enstemmigt, at bankfuldmægtig Poul Christian Dalsager godkendes som medlem af folketinget fra den 31. oktober d. å. at regne.

Hermed sluttede forhandlingen.

Udvalgets indstilling om godkendelse af Poul Christian Dalsager som medlem af folketinget fra den 31. oktober 1964 at regne vedtoges enstemmigt med 97 stemmer.

Den første sag på dagsordenen var:

Spørgsmål til ministrene.

Af *Lembourn* til ministeren for kulturelle anliggende:

„Vil ministeren tage initiativet til en sikring af teatres og andre kulturinstitutioners uafhængighed, således at den kunstneriske frihed for disse ikke kan anfægtes?“

Lembourn: I lov om teatre findes i § 5 en principiel udtalelse om forholdet mellem et teaters kunstneriske ledelse og de bevillende myndigheder. Jeg citerer:

„Der må ikke ved aftaler, hvorefter virksomhedens repertoire eller engagementer skal godkendes af andre, eller på lignende måde gøres indskrænkninger i hans (bevillingshaverens) ret til frit og uafhængigt at træffe bestemmelse om spørgsmål vedrørende virksomhedens kunstneriske ledelse.“

Det er tydeligt formuleret, og målsætningen er fortrinlig. Men efter min mening kan man ikke sige, at teaterlovens gode ånd er blevet efterlevet i forholdet mellem de kommunale myndigheder i Ålborg og Ålborg Teaters ledelse. Der er ganske vist ikke, hverken af Ålborgs borgmester eller af teaterudvalgets formand, direkte blevet grebet ind i teatrets repertoireplaner, men man har i et enkelt tilfælde blandet sig

[Lembourn.]

i teatrets personaleansættelse, og man har ikke lagt skjul på, at man var stærkt kritisk over for teatrets dramatiske linje. Enhver må have sin mening; men at borgmester Thorvald Christensens og teaterudvalgets formands, hr. Pøvelsens, stadigt og offentligt udtalte modvilje har haft en negativ virkning på fru Løwerts lyst til at fortsætte en oplagt kunstnerisk succes, kan ikke bortforklares.

Den 2. oktober 1964 udtalte borgmester Th. Christensen ifølge Information — jeg anmoder om tilladelse til nogle citater — at „det i øvrigt er min opfattelse, at så længe byen og hermed skatteborgerne yder så stort et beløb til teaterdriften, må vi have hånd i hanke med, hvad der sker på teatret.“

At problemet omkring Ålborg Teater er alvorligt, fremgår også af en artikel, som den højtærede kulturministers forgænger, det høje tings formand, skrev i Aktuelt søndag den 8. ds. I den siges det, at

„det er sørgeligt, hvis Ålborg ikke er i stand til at opretholde et teater i et frit kunstnerisk plan.“

Artiklens forfatter giver desuden udtryk for, at affæren har to årsager, den ene, at borgmesteren mener, at den, der bevilger pengene, også må kunne stille krav til repertoire, og den anden, at Ålborg byråd har haft en tendens til at give stillinger i den kulturelle forvaltning til ældre og vel-tjente partifæller.

Affæren omkring Ålborg Teater står ikke alene. I foråret 1963 engagerede formanden for Århus teaterrepræsentantskab en svensk sangerinde, uden at teatrets direktør anede noget som helst om det. Kapelmester Ib Glindemanns strålende indsats for musiklivet i Horsens blev ødelagt af et af byrådet nedsat musikudvalg, hvoraf et medlem udtalte, at „nu ville man have mere musik for pengene“. Der er andre tilfælde af denne art.

Man må regne med, at statens og kommunernes mæcenvirksomhed i fremtiden vil vokse. Der bliver ikke mindre, men mere brug for en aktiv kunstpolitik i det mætte massemeddelelssamfund; dermed vokser også kravet om, at grænserne mellem kulturinstitutionernes kunstneriske ledelse og kunstnernes uafhængighed på den ene

side og de bevilgende myndigheders indseende med teaterdrift, billedindkøb, filmstøtte på den anden side klargøres. Det siger sig selv, at staten og kommunerne ikke på forhånd kan forpligte sig til at betale ethvert underskud på teaterdrift og anden kunstnerisk udfoldelse, men det er vigtigt, at vi får en drøftelse af balancen mellem kunst og penge. Når vi ikke frem til detaljerede retningslinjer i dette forhold, vil vi snart have nye Ålborgaffærer.

Det må være et afgørende princip for kulturpolitikken, at støtten gives upåvirket af partipolitiske synspunkter. Konsekvensen må være, at det er de bevilgende myndigheders ret at fastsætte de beløb, der skal være til rådighed for kunsten, og at afgøre, hvem man vil give teaterbevillingerne til. I det øjeblik beløbet er ydet og bevillingen givet, må det — og det gælder principielt samtlige kulturinstitutioner — overlades til mennesker med kunstnerisk indsigt suverænt at lede teatrene og at træffe de æstetiske afgørelser.

Jeg håber på, at den højtærede kulturminister er enig i disse synspunkter. Det burde jo også være gefundenes Fressen for ham nu at komme af med radioråd og programudvalg, så vi endelig får den politisk frigjorte radio. Under samme princip hører i så fald også det helt væsentlige krav om en eller anden form for konkurrence i æteren. Også det politiske tilsynsråd ved det kgl. teater kan vi udmærket undvære, og en mere kunstnerisk acceptabel styreform for teatret er hårdt tiltrængt.

Hvis den fremtidige kulturpolitik ikke skal ende i smålige affærer og i æstetisk smagsdiktatur, må kulturministeren være aktiv og ikke kun kommenterende, en vogter af den kunstneriske uafhængighed og alsidighed og ikke kun rekommandør, selv om det skal indrømmes, at det at lave regler for kunstnerisk virksomhed er omtrent som at fange fluer med hånden. De undslipper næsten altid, og fanger man dem alligevel, knuser man dem.

Der blev knust en i Ålborg. Hvad vil den højtærede kulturminister gøre, for at det ikke skal gentage sig?

Ministeren for kulturelle anliggender (Sølvhøj): Rent principielt består der næppe nogen uoverensstemmelse — sådan har jeg

[Ministeren for kulturelle anliggender.]

forstået det indlæg, vi har hørt her — mellem det ærede medlem hr. Lembourn og mig i vort syn på beskyttelsen af den kunstneriske frihed igennem den lovgivning, der er blevet gennemført. Siden oprettelsen af ministeriet for kulturelle anliggender i 1961 går det da også som en rød tråd, at statens opgave må være at støtte kunst og kultur, men ikke at dirigere. Dette hovedsynspunkt er gang på gang blevet fremholdt af min forgænger, den højtærede formand.

Frihedsprincippet har i teaterloven fundet udtryk direkte i forskellige lovbestemmelser, hvor man netop inden for bevillingssystemet har villet sikre, at bevillingshaveren eller teatervirksomhedens leder skal bære det fulde kunstneriske ansvar. Det glæder mig at høre, at det ærede medlem netop her fremdrog teaterlovens § 5, som er aldeles central, fordi den fastslår lederens frihed og uafhængighed, når der skal træffes bestemmelser om spørgsmål vedrørende virksomhedernes kunstneriske ledelse, og jeg kan i den forbindelse nævne, fordi det i og for sig er analogt, at noget tilsvarende gælder for biografbevillingsindehavere, idet der i loven om film og biografer i § 7 er tillagt bevillingshaveren en tilsvarende beskyttelse.

For landsdelsscenernes vedkommende gælder det, at staten ikke blander sig i disses drift. Der er i loven sikret landsdelsscenerne et statstilskud på betingelse af, at teatrets drift i øvrigt opretholdes med støtte fra anden side, herunder ved kommunale tilskud og naturligvis ved billetindtægter. Statstilskuddet til landsdelsscenerne andrager halvdelen af det regnskabsmæssige underskud på den egentlige teaterdrift og $\frac{3}{4}$ af udgifterne til bygningernes drift og til afdrag på lån. Dette statstilskud til landsdelsscenerne udløses ganske automatisk, når de lokale myndigheder har vedtaget at yde tilskud og har godkendt landsdels-scenebudgetterne.

Selv om således lovbestemmelserne i teaterloven sikrer, at der ikke gribes ind over for en teaterdirektør i hans aktuelle kunstneriske dispositioner, kan man hverken på et kommunalt teater eller på et statsteater hindre, at de bevilgende myndigheder, når de skal tage stilling til en

fremtidig støtte, bedømmer også de hidtil opnåede kunstneriske resultater og tager disse resultater i betragtning ved senere tilskud. Intet er så svært at forstå som morgendagens kunst; således har det været gennem tiderne. Men denne bevillingssituation, hvis jeg må bruge det udtryk, gælder også for forholdet mellem det kgl. teater og det høje ting.

I motiverne til teaterloven — og jeg henviser her til Folketingstidende, tillæg A. 1961-62 sp. 1835 — er der optaget en række principielle betragtninger om spørgsmålet om kunstens frihed netop på teaterområdet. Det udtrykkes her, at lige så storartet det er, at man gennem stats-teatre og kommunale teatre støtter og fremmer teatrets kunst, lige så vigtigt er det, at der findes frie, private teatre, som helt selvstændigt kan føre en uafhængig repertoirepolitik. Det har derfor været noget fundamentalt i teaterloven, at man kunne støtte publikumsorganisationer, der til gavn for sådanne private teatre kan sikre publikums tilstedeværelse. Thi uden publikum ingen dramatisk kunst.

Teaterloven åbner også mulighed for gennem lån at billiggøre private teatres husleje hos selvejende institutioner og for lån til teknisk rationalisering, der ofte kan nedbringe driftsudgifterne. Jeg må tilføje, at teaterloven — og jeg er glad for det ærede medlems principielle tilslutning til de tanker, der ligger i den — blev vedtaget af det høje ting ikke alene med regeringspartierne stemmer, men også med de to store oppositionspartiets. Om principperne i loven har været rigtige, om dækningen af den kunstneriske frihed har været tilstrækkelig, det kan der blive anledning til en mere dybtgående diskussion om, når loven i 1968-69 skal optages til revision.

Må jeg tilføje, fordi det også vedrører det principielle, at ud fra samme ønske: at sikre den kunstneriske frihed, har ministeriet formuleret loven om statens kunstfond. Også i denne lov vil man se, at ministeriet og staten træder til side, for at de saglige kunstneriske afgørelser kan blive truffet af uafhængige personligheder, og ud fra sådanne principper arbejder også støtteforanstaltninger til filmskunsten, som er kommet til udtryk i loven om film og biografer. Også disse to sidste love, der vedrører

[Ministeren for kulturelle anliggender.]

hele denne principielle problemstilling, kan drøftes mere indgående, når lovene skal optages til revision i 1967-68 og i 1970-71.

Lembourn: Jeg takker for den højtærede kulturministers svar og forstår, at man ikke kan tvivle på ministerens gode vilje i denne sag, hvad jeg nu heller ikke hævde tænkt mig. Men er der ikke allerede nu et behov for et direkte initiativ fra ministerens side? Er det rigtigt, at man skal vente, til teaterloven skal revideres? Når det i lov om teatre ikke blev stillet som en betingelse for at opnå statstilskud, at en landsdelsscene skulle være en selvejende institution, så var det ifølge den tidligere kulturministers artikel i Aktuelt, fordi det var hans indtryk, at man i Ålborg agtede at gøre noget alvorligt ved tanken, hvad man altså ikke har gjort. Mon ikke kulturministeren skulle forfølge sin forgængers udmærkede idé på dette område?

Ministeren for kulturelle anliggender (Sølvhøj): Jeg takker det ærede medlem, fordi netop dette centrale spørgsmål om selve organisationsformen er blevet rejst. Jeg kan ikke være helt enig i nogle af det ærede medlems præmisser. Jeg vil gerne sige, da nu et bestemt teater er blevet nævnt, at der foreligger til dette øjeblik intet oplyst for ministeriet eller for mig om, at de meningsforskelle i Ålborg, som har været evidente for enhver, har virket indskrænkende på fru Løwerts kunstneriske dispositioner. Selv et hastigt blik på den kunstneriske linje, som man har kunnet iagttage i repertoirepolitikken, kan overbevise én om, at hendes inspiration ikke har været hentet i den fremtrædende kommunalpolitikers syn på teaterkunst og -repertoire, som synes at afvige en del fra fru Løwerts.

Jeg er imidlertid glad for, at netop dette spørgsmål om organisationsformen alligevel er blevet rejst, og jeg vil da også gerne sige, at jeg er enig med det ærede medlem i, at spørgsmålet om selvejende institutioner bør være noget centralt i de overvejelser, der må komme, og som måske også må komme på et tidligere tidspunkt, sådan som det ærede medlem var inde på. Man har jo selvejende institutioner på forskellige områder — landsdelsorkestrene er f. eks. så-

danne selvejende institutioner — og de har også efter min opfattelse det fortrin, at her kan man i bestyrelserne have uafhængige personer, der kun har kunstneriske hensyn at tage. Man kan næppe tænke sig sådanne bestyrelser uden repræsentation også fra kommunalbestyrelserne; de har veldefinerede og rimelige opgaver i en sådan bestyrelse. Men man kan alligevel gøre en sådan bestyrelse til et isolerende lag mellem den kunstneriske drift og bevillingsmyndigheden, og det tror jeg ville være nyttigt.

Jeg vil derfor gerne give det ærede medlem det tilsagn, at også jeg i fremtiden — og også i den nære fremtid — vil interessere mig for den organisationsform, som det ærede medlem har peget på. Jeg tror, vi en dag i fællesskab kan glæde os over, at den vinder terræn.

Hermed sluttede spørgsmålet.

Af *Ninn-Hansen* til finansministeren:

„Vil ministeren gennemføre en frivillig ordning for statens ansatte, således at de pålignede skatter kan begæres fradraget i lønudbetalingerne?“

Ninn-Hansen: Der har snart gennem mange år været en diskussion her i landet om kildeskatten, en diskussion, der har været anført af den højtærede finansminister og hans parti, på den måde, at vi ved flere lejligheder har fået at vide, at nu ville kildeskatten komme. Hidtil er det kun blevet til en skitse, og selv om også kildeskatten er nævnt i den højtærede statsministers åbningstale, så kender finansministeren jo den politiske stilling her i salen lige så godt som jeg. Der er altså ikke udsigt til den tvungne kildeskatts gennemførelse.

I den debat, der har været, er det ofte blevet fremhævet af kildeskattens tilhængere, at tanken burde gennemføres for at give lønmodtagerne mulighed for at få fradraget deres skatter, således at den gage, de fik udbetalt, helt var til deres egen disposition. Det er en tanke, som også kildeskattens modstandere synes der kan være noget rigtigt i. Det er også noget, man har gennemført mange steder ved en frivillig ordning på det private arbejdsmarked. I flere store virksomheder har man

[Ninn-Hansen.]

ordninger gennem interessekontorerne, således at det er arbejdsgiveren, der foranlediger, at skatten bliver betalt.

Det undrer mig, at den høje regering ikke har gjort noget ved denne sag. Det har også undret andre. Der var en artikel i dagbladet *Aktuelt* den 30. oktober af Ministerialforeningens formand, fuldmægtig Rasmus Reeh. Artiklen stod på samme plads som den artikel, vi hørte omtalt under det foregående spørgsmål, så vi må jo takke *Aktuelt* og selvfølgelig også forfatterne for den inspiration, vi får her. I den nævnte artikel fremhæver Ministerialforeningens formand, at den service, det ville være for statens 150.000 ansatte, at man således kunne sørge for betalingen af deres skat, ville have interesse. Ministerialforeningens formand omtaler videre i forbindelse med kildeskatdiskussionen, at der har været modstand imod den tvungne kildeskat, fordi det ville betyde øgede omkostninger på arbejdsgiverside, og hr. Rasmus Reeh tilføjer — jeg anmoder om tilladelse til et citat —:

„Men de statsansattes arbejdsgiver er regeringen, og regeringen er rent socialdemokratisk. Det står således i socialdemokratiets magt at tilbyde alle statsansatte den fordel, som kildeskatten navnlig vil indebære for den enkelte lønmodtager, uden at afvente den tvivlsomme skæbne, som lovforslaget om kildeskat går i møde i folketinget.“

Det er jo rigtigt som udtalt af Ministerialforeningens formand, at regeringen her selv er arbejdsgiveren. Jeg ved ikke, om den højtærede finansminister eller den højtærede minister for offentlige arbejder er den største arbejdsgiver her i landet, men det er vel en af de to ministre, der er det, og når man således er arbejdsgiver, er det vel naturligt, at man yder en service, som altså også ydes mange steder i det private erhvervsliv, og jeg synes, den tanke ville være rigtig at gennemføre en sådan ordning ad frivillig vej.

Jeg synes også, at det ville have interesse

for den videre kildeskatdiskussion — der jo formentlig vil strække sig over mange år endnu — hvis man fik denne praktisering af en frivillig ordning; så kunne man se, hvor stor interessen var for en sådan ordning, hvor arbejdsgiveren sørgede for betalingen af skatten. Man kunne se, om ikke netop en frivillig ordning var tilstrækkelig, så man kunne undgå det store besvær og de mange omkostninger, der ville følge med den tvungne kildeskat, som den højtærede finansminister foretrækker. Vi har jo ikke fået så forførelig meget sagligt materiale til belysning af hele kildeskatdiskussionen, og de tanker, som bl. a. har været fremsat fra min side om en kommission til bedømmelse af kildeskatten og dens virkninger, har ministeren hidtil ikke villet give tilslutning. Jeg synes, at en sådan frivillig ordning for statens ansatte ville indeholde en fordel for dem, der er ansat, og at man desuden gennem denne praktisering kunne belyse hele problemstillingen omkring kildeskatten på en god måde.

Finansministeren (Poul Hansen): Jeg takker det ærede medlem for spørgsmålet og vil til indledning sige, at jeg synes, det er et meget interessant spørgsmål.

Blandt de indvendinger, man fra konservativ side har rejst mod gennemførelse af kildeskatordning, har jo været den, at en sådan ordning ville medføre et alt for stort administrativt besvær og en alt for stor udgift for arbejdsgiverne. Det er i øvrigt også fra konservativ side anført, at statens administration burde forenkles og billiggøres. Alligevel finder man det altså forsvarligt at rejse dette spørgsmål i dag; mere vægt lægger man altså ikke på den nævnte indvending imod kildeskatten.

Selv om det, spørgsmålet drejer sig om, ikke er kildeskat i den forstand, at der er tale om beskatning af den løbende indtægt, så er der dog også her tale om, at skatten fradrages indtægten, før denne udbetales. Ønsket om en sådan ordning — måske endda en videregående ordning i

[Finansministeren.]

retning af et egentligt interessekontor — er jo, som det ærede medlem gjorde opmærksom på, fremsat af Ministerialforeningens formand, hr. Rasmus Reeh, i en artikel i dagbladet Aktuelt for den 30. oktober i år. Jeg tager i øvrigt denne artikel som et udtryk for, at der er et udbredt ønske om en kildeskatorning.

Det er næsten selvfølgelig, at jeg ikke er uden sympati for den tanke, som det ærede medlem her og hr. Rasmus Reeh i Aktuelt har rejst. Selv om den ærede spørger måske ikke mere lægger vægt derpå, må jeg dog gøre opmærksom på, at der er udgifter forbundet med en ordning som den nævnte. Der er også andre problemer knyttet hertil. Lønanvisningen til statsansatte er ikke i dag centraliseret, men finder sted decentraliseret over hele landet, således at det ikke er gjort med at oprette et enkelt, skal vi kalde det interessekontor; der skal en række sådanne kontorer, eller hvad man nu vil kalde det, til. Hvis de undersøgelser, som for tiden foregår for at finde ud af, om statens lønberegning og lønanvisning med fordel kan foretages af elektronmaskiner, fører til, at man vælger denne fremgangsmåde, vil dette antagelig medføre en yderligere centralisering af løn-udbetalingen, og i alt fald vil en ordning som den skitserede måske så kunne gennemføres bedre og billigere; herom tør jeg ikke udtale mig med sikkerhed i dag — de undersøgelser, jeg har omtalt, må jo afsluttes først. Men jeg kan love det ærede medlem, at jeg i forbindelse med disse undersøgelser også vil lade nærmere undersøge, hvorledes en lønindeholdelsesordning kan etableres, og hvad den vil medføre af merudgifter. På grundlag heraf kan vi tage endelig stilling, men denne stilling skal ikke blot tages af mig, men også af folketinget, om ikke andet så igennem finansudvalget, idet der naturligvis så må en bevillingssag til.

Ninn-Hansen: Det var jo et tilsagn fra den højtærede finansminister om straks at undersøge sagen, og den højtærede finansminister havde så megen sympati for den, at jeg næsten regner det for et endnu mere vidtgående tilsagn. I hvert fald havde

ministeren stor interesse for at gennemføre ordningen, og det takker jeg selvfølgelig for.

Meningen med mit spørgsmål var, at man i stedet for den stadige diskussion af mere teoretisk art skulle finde frem til et område, hvor man kunne gennemføre noget, der var praktisk og af interesse for statens ansatte, og det er der altså gode muligheder for.

I og for sig kunne jeg standse dermed. Men den højtærede minister gjorde nogle bemærkninger om mit partis stilling til kildeskatten, som tvinger mig til at sige, at vi fastholder de argumenter, vi har fremført imod den tvungne kildeskatt, og det skal nok vise sig ved andre lejligheder; vi kan jo ikke drøfte dette emne færdigt her i dag. Jeg mener, der er betydelig forskel på de omkostninger, der bliver tale om ved den tvungne kildeskatts indførelse, og dem, der kan blive tale om ved interessekontorernes virksomhed med denne service over for de ansatte.

I øvrigt kan jeg netop i forbindelse med denne diskussion kun glæde mig over, at den højtærede finansminister beskæftiger sig med omkostningerne; den højtærede minister ville her se på statens omkostninger. Jeg synes ikke, man var helt så tilbageholdende med de omkostninger, man tvangsmæssigt ville pålægge erhvervslivet, da man fremlagde skitsen til kildeskatten. Men jeg synes, det kun er en yderligere fordel, at vi nu fra begge sider i allerhøjeste grad også interesserer os for omkostningsspørgsmålet.

Finansministeren (Poul Hansen): For god ordens skyld vil jeg gøre det ærede medlem og hermed tinget opmærksom på, at vi aldrig fra vor side har hævdet, at der ikke også var et omkostningsspørgsmål i forbindelse med kildeskatten, og det er der altså også i denne sammenhæng. Om der er så særlig stor forskel, vil jeg stille mig tvivlende over for, og det er derfor, jeg noterer det som værende af stor interesse, at dette omkostningssynspunkt altså ikke afholder det ærede medlem fra at fremsætte denne tanke og gå ind for dens gennemførelse. Det må fra mit synspunkt betragtes som lidt af et fremskridt.

Hermed sluttede spørgsmålet.

Af *Poul Møller* til finansministeren:

„Hvorfor gav ministeren den 9. september 1964 folketinget og befolkningen en fejlagtig vurdering af statsfinansernes stilling i 1965-66?“

Poul Møller: Den 3. september stillede jeg et skriftligt spørgsmål til finansministeren efter reglerne i folketingets forretningsorden, og det lød:

„Vil finansministeren meddele et skøn over statsfinansernes stilling i det kommende finansår bl. a. med hensyn tagen til prisstigningernes virkning for statsbudgettet og til de love, der er vedtaget vedrørende tjenestemændenes lønregulering og folkepensionsudgifter?“

Den 9. september svarede finansministeren mig; hans svar er optrykt i Folketingstidende 1963-64 sp. 6126-27. Om dette svar kan man vel sige, at det var en meget vag og vag fremstilling af de udgiftsstigninger, der måtte forventes. Ministeren konkretiserede beløb op til 700 mill. kr., men lod i øvrigt et egentligt udgiftsskøn stå åbent. Men han føjede til efter at have givet denne meget vage vurdering af udgifterne, at der heroverfor stod

„en betydelig stigning i statens samlede indtægter som følge af befolkningens stigende indkomster og forbrug. Rent foreløbige skøn tyder på, at der bliver tale om merindtægter på omkring 1 milliard kr. Et skøn over takten i forbrugsstigningen i 1965 må dog ifølge sagens natur være særdeles usikkert.“

Dette efterlod i størstedelen af pressen et indtryk af, at med 1 milliard kroner i indtægtsstigning og 700 mill. kr. i udgiftsstigning var den hellige grav vel forvaret.

Den 6. oktober holdt den højtærede statsminister sin åbningstale, hvori han naturligvis også kom ind på udsigterne for statsfinanserne. Hvad der nu er sket mellem den 9. september og den 6. oktober, ved ingen, men den 6. oktober var statsministeren i hvert fald i stand til at give en helt anden fremstilling af den statsfinansielle stilling for 1965-66. Statsministeren sagde følgende — det står i Folketingstidende 1964-65 sp. 11 —:

„Selv om der ved uændrede skatte- og afgiftssatser vil ske en stigning i statens samlede indtægter, som skønnes at andra-

ge omkring 1 milliard kr., må man regne med, at yderligere statsindtægter vil blive en nødvendighed.“

Under åbningsdebatten spurgte jeg, om det ikke ville have været rimeligt — det står sp. 218 — at finansministeren havde givet mere præcise oplysninger den 9. september, når man den 6. oktober kunne vurdere det således, at yderligere statsindtægter ville blive en nødvendighed.

Nu har vi i folketingsgrupperne fra finansudvalget senest hørt, at finansministeren er nået frem til noget mere præcise skøn — formentlig dem, der ligger til grund for udarbejdelsen af finanslovsforslaget — som viser, at der vil blive brug for at skaffe dækning for et meget stort beløb i 1965-66. Jeg kan ikke forstå, at en finansminister, som i begrundelsen af oktober er i stand til at informere statsministeren om, at der ikke i 1 milliard kroners stigning på indtægterne vil være dækning for udgiftsstigningerne, ikke den 9. september har haft nogen som helst fornemmelse heraf. Når der bliver spurgt om hans vurdering af statsfinanserne 1965-66, er det mig ufatteligt, at denne vurdering ikke er således, at han forbeholder sig disse skattestigninger. Tværtimod nævner han slet ikke, at det vil blive muligt eller måske nødvendigt at gennemføre afgifts- og skatteforhøjelser for at skaffe dækning for de stigende udgifter.

Vi, der har fulgt statsfinansernes udvikling og den lovgivning, der har fundet sted igennem det sidste år, havde en fornemmelse af, at indtægterne ikke kunne holde trit med udgifterne. Det var da også denne fornemmelse, jeg for mit vedkommende ønskede bekræftet i mit spørgsmål til den højtærede finansminister. Jeg må dog sige, at han gav hverken bekræftelse eller afkræftelse. Han gav ingen fornemmelse. Det kan naturligvis skyldes, at han ikke havde nogen fornemmelse, at han i modsætning til de fleste andre, der kender statsfinanserne, ikke var i stand til at skønne, at udgifterne ville stige så stærkt. Derfor har jeg i dag stillet det spørgsmål til ministeren, hvorfor ministeren den 9. september 1964 gav folketinget og befolkningen en fejlagtig vurdering af statsfinansernes stilling i 1965-66.

Finansministeren (Poul Hansen): Det spørgsmål, det ærede medlem har stillet

[Finansministeren.]

mig, er forkert formuleret, og jeg må straks alvorligt bebrejde det ærede medlem, at han tillægger mig en handling, jeg ikke har begået, nemlig at jeg i mit svar til ham af 9. september skulle have givet en fejlagtig vurdering af finansernes stilling i 1965-66. Jeg sagde i svarets indledning følgende — jeg citerer — :

„Det er ikke muligt på nærværende tidspunkt at give præcise skøn for statens udgifter og indtægter i finansåret 1965-66, dertil er der endnu alt for mange usikre faktorer og uafklarede spørgsmål. En række af disse må regeringen tage stilling til, når den i løbet af oktober og november udarbejder finanslovforslaget, som skal fremsættes i folketinget inden udgangen af november. Andre meget væsentlige spørgsmål vil ikke kunne besvares før i løbet af foråret; det gælder f. eks. det kommende års lønniveau, størrelsen og arten af statens støtte til landbruget og omfanget af statens bygge- og anlægsudgifter.“

Af denne indledning fremgik det tydeligt, at mit svar ikke gjorde fordring på at være et skøn over eller en vurdering af statsfinanserne i 1965-66, simpelt hen fordi mange meget væsentlige forhold endnu var uafklarede og et skøn af blot nogenlunde sikkerhed derfor ikke lod sig opstille — adskillige af disse forhold er i øvrigt endnu uafklarede — men de forhold, hvorom det var muligt at angive en omtrentlig talstørrelse, blev nævnt, nemlig at der på budgettets store, lovbestemte udgiftsposter ville blive en stigning på omkring $\frac{1}{2}$ milliard kr., at det ville koste ca. 200 mill. kr., hvis januarpristallet udløste en dyrtidsportion, og at uændrede skatte- og afgiftssatser ville medføre en stigning i statens indtægter af en størrelsesorden omkring 1 milliard kr.

Disse oplysninger var på det givne grundlag rigtige, og de holdet stort set endnu. Det fremgik helt klart af svaret, at oplysningerne ikke var fuldstændige og ikke kunne tages som et fuldstændigt skøn. Det kan allerede ses af den indledning, jeg lige citerede, og det fremgår yderligere af andre formuleringer, f. eks. — jeg citerer igen — :

„Alene på budgettets store lovbestemte udgiftsposter, hvorunder især kan næv-

nes folke- og invalidepension m. v., tilskud til folkeskolen, sygehusene og de kommunale vejudgifter, må påregnes en udgiftsstigning på omkring $\frac{1}{2}$ milliard kroner.“

Denne formulering siger ganske klart, at når der alene på disse områder er en stigning på $\frac{1}{2}$ milliard kr., må der altså være andre stigninger; der må være andre stigninger end den halve milliard kr. og de 200 mill. kr. til dyrtidsreguleringen. Det er imidlertid helt urimeligt at forlange, at jeg skulle angive konkrete tal for udgiftsstigninger, hvis endelige størrelse først kunne fastlægges efter forhandlinger i regeringen, og udgiftsstigninger, som måtte bero på forhandlinger med tjenestemændene, på forårets overenskomstsituation og på fastlæggelsen af landbrugsstøtten for det kommende år.

Jeg må derfor afvise påstanden om, at jeg skulle have givet en fejlagtig vurdering, og jeg må beklage, at det ærede medlem har bragt denne påstand til torvs. Jeg må måske føje en beklagelse til over, at der åbenbart breder sig en svigtende evne til at læse indenad.

Poul Møller: Jeg tror, at udtrykkevnen skal man først og fremmest hæfte sig ved, og det er i hvert fald ganske klart, at på den måde, den højtærede finansminister udtrykte sig den 9. september, var der andre end mig, der fik det indtryk, at statsfinansernes stilling ville være af en sådan karakter, at ministeren ikke af den grund skulle søge gennemført afgifts- eller skatteforhøjelser. Jeg kan her henvise til ministerens egen presse, hvoraf det fremgik, at der var balance på statsregnskabet for 1965-66.

Det er imidlertid ikke her spørgsmålet om, hvem der kan opfatte, og hvem der kan udtrykke sig. At finansministeren ikke har udtrykt sig klart, får være sin sag; men at vurderingen ikke har været rigtig, er en helt anden side af sagen. Vurderingen har vist sig ikke at være rigtig. Jeg ved godt, at den højtærede finansminister nu siger, at han slet ikke vurderede. Det var det, den højtærede minister blev bedt om, men det gjorde han altså ikke, siger han. Men havde den højtærede finansminister da slet ikke den 9. september i år nogen

[Poul Møller.]

fornemmelse af, at indtægtsstigningerne på 1 milliard kr. ikke kunne holde trit med udgiftsstigningerne? Havde den højtærede finansminister slet ikke den fornemmelse, som andre havde i denne henseende, og hvis den højtærede minister havde denne fornemmelse og ikke gav udtryk for den, gav han da ikke en fejlagtig vurdering, en subjektivt set fejlagtig vurdering, som også har vist sig at være en objektivt set fejlagtig vurdering? Gav ministeren ikke denne vurdering? Kan finansministeren være den eneste, der er finanskyndig, der kender statsfinanserne, som ikke var klar over, at udgiftsstigningerne ville løbe fra indtægtsstigningerne i kraft af de love, der var vedtaget? Vi lagde ikke skjul på, at det forventede vi, men den højtærede finansminister udtrykte sig på en sådan måde, at det i hvert fald mange steder blev opfattet, som om han ikke forventede skatte- og afgiftsforhøjelser. Det givne er i hvert fald, at vurderingen ikke holdt stik, og så betragter jeg den som en fejlagtig vurdering, og hvis den højtærede finansminister på et tidligere tidspunkt ville have undgået denne debat, burde han have besvaret mine spørgsmål herom under åbningsdebatten, men det undlod ministeren.

Finansministeren (Poul Hansen): Jeg står temmelig uforstående over for det ærede medlems sidste indlæg. Jeg mener, at man må læse dårligt, hvis man ikke af min besvarelse den 9. september kan se, at der er en særdeles overvejende sandsynlighed for, at der vil blive tale om en udgiftsstigning ud over indkomststigningen. Jeg har her én gang læst op, hvad jeg gjorde opmærksom på i den forbindelse; det skulle ikke være nødvendigt at læse det op én gang til. Hvis det ærede medlem vil sige til mig, at det ikke var nogen fuldstændig vurdering, har det ærede medlem ret, men det fremgik både af svaret og af det, jeg har sagt her, at en sådan fuldstændig vurdering var det ikke muligt at anlægge på nævnte tidspunkt, og derfor mener jeg stadig væk, at det ærede medlem har gjort forkert i at tale om en fejlagtig vurdering.

Hermed sluttede spørgsmålet.

Af *Vestergaard Poulsen* til finansministeren:

„Vil ministeren tage et initiativ over for de såkaldte spiritusruter?“

Vestergaard Poulsen: Dansk Toldtidende bragte i sit oktobernummer en interessant artikel under overskriften „Spritruterne gør nye rejsegodsregler påkrævet.“ Denne artikel har givet genklang ud over landet, og dagbladene har bragt større eller mindre uddrag deraf. Jeg har da også set, at den højtærede finansminister har givet sine kommentarer til artiklens indhold og de beløb, den nævner, som statskassen sandsynligvis ved denne trafik unddrages i afgifter. Jeg skal ikke diskutere tallene med den højtærede minister; men at de er af en endog meget væsentlig størrelse, er uden for al tvivl.

Hvad enten man betragter spørgsmålet ud fra de synspunkter, som foreningen Den personlige Friheds Værn gerne drager frem, eller man gør det ud fra Den danske Afholdsbevægelses synspunkter — og det er som denne bevægelses talsmand, jeg står her i dag — bliver konklusionen sikkert den samme, nemlig at det er intet mindre end uanstændigt at opretholde den nuværende tilstand. Jeg har noteret mig, at finansministeren har sat sine embedsmænd til at undersøge, hvilke beløb man må formode unddrages statskassen ved denne trafik, og hvis finansministeren, når disse undersøgelser er afsluttet, skulle tænke på at skærpe de gældende regler, vil jeg gerne bestyrke ministeren deri.

Det vil jeg gøre ikke alene ud fra et afholdspolitisk synspunkt, men også fordi de fra område til område vekslende regler skaber forskelsbehandling af publikum. Af søruter har man såvel de korte ruter over Øresund som de mellemlange over Kattegat og endelig de lange ruter som ruten til Oslo. Ved grænseovergangene i Sønderjylland har man to forskellige regler, én, der gælder i vest, og én, der gælder i øst.

Jeg mener også, man må tage hensyn til den danske detailhandel, som går glip af en meget væsentlig part af sin normale omsætning og fortjeneste. Det er mig bekendt, at Københavns Detailhandlerforening ved skrivelser har rettet henvendelse til finansministeren, og at man særlig har

[Vestergaard Poulsen.]

gjort ministeren opmærksom på Trällebogruterne, der ligesom andre ruter påfører detailhandelen i land en urimelig konkurrence. Også detailhandelen på Lolland, på Fyn og i Sønderjylland føler sig stærkt berørt. Når man betænker, at hovedparten af disse spritruiter drives af udlændinge eller af danske bosat i udlandet, bliver sagen yderligere forværret, idet statskassen dermed også unddrages indtægtsbeskatningen. Man bør også nævne de øgede muligheder for smugleri, som de mange ruter indebærer.

Så vidt mig bekendt er antallet af spritruiter i tiden fra 1. januar 1963 til 30. september 1964 vokset fra 20 til 54, og flere er under forberedelse. Disse ruter tjener ikke et normalt trafikalt behov; og at situationen er abnorm, fremgår af den omstændighed, at endagsbilletter som regel er billigere end enkeltbilletter, og at der endda undertiden gives bon på f. eks. 10 kr. til køb om bord.

Ruterne skaber vanskeligheder ikke alene for toldvæsenet, men også for politiet. Det er ikke behageligt for borgerne i de pågældende havnebyer, når det som i Fåborg var nødvendigt for politiet at belægge en af de hjemvendte indkøbsturister med håndjern.

Hele denne overhåndtagende trafik er ikke det danske folk værdig; og det er min opfattelse, at langt den største part af befolkningen vil være finansministeren taknemlig, om han benyttede lejligheden til at inddrage det normale afgiftsbeløb i den dertil indrettede kasse.

I den udtalelse, som den højtærede ministers parti forud for valget gav om dets stilling til ædruelighedsspørgsmål, var der meget positivt. Nu foreligger der en mulighed for at handle i overensstemmelse med udtalelsen.

Jeg er opmærksom på, at ruterne er etableret og drives på fuldt lovlig vis, og at der er investeret endog meget store beløb i disse ruter, så en afviklingsordning må nødvendigvis strække sig over en rimelig tidsperiode.

Med det fremdragne mener jeg tilstrækkeligt at have motiveret mit spørgsmål, om ministeren vil tage et initiativ over for de såkaldte spiritusruiter.

Finansministeren (Poul Hansen): Jeg takker det ærede medlem for spørgsmålet, og jeg kunne for så vidt indskrænke mig til at sige, at jeg har taget et initiativ. Men jeg vil gerne benytte lejligheden til at gøre nogle rederørende bemærkninger om problemet.

Jeg er ikke blind for, at man kunne anføre forskellige argumenter for at oprettholde de muligheder, som disse indkøbsruiter giver både de rejsende, rederierne, besætningerne og eventuelt andre, og det er også medvirkende til, at jeg ikke tidligere har grebet ind. Men efter at vi gennem tolddepartementets nærmere undersøgelser, som jeg anmodede om, da Dansk Toldtidende havde meddelt resultatet af en privat undersøgelse, har fået en række oplysninger frem om den seneste udvikling, mener jeg, at de hidtidige regler for, hvad danske statsborgere kan bringe i land af afgiftsfri varer, ikke længere er holdbare.

Ved forskellige internationale beslutninger har Danmark forpligtet sig til at yde toldfri indførsel af proviant, spiritus, vin, tobaksvarer etc. og rejseudstyr i øvrigt over for fremmede turister. De hidtil gældende danske resjogodsbekendtgørelser har imidlertid i princippet behandlet fremmede og personer hjemmehørende her i landet ens, selv om Danmark ikke er internationalt forpligtet til at indrømme særlige lettelser for landets egne borgere. Dog har man på grund af det relativt høje afgiftsniveau på spiritus, vin og tobaksvarer her i landet i forhold til Tyskland i de senere år haft en særlig ordning ved landegrænsen. Der findes ligeledes særlige ordninger for henholdsvis Øresunds- og Kattegatområdet.

I ly af den internationalt anerkendte kutyme, hvorefter skibe, der sejler i udenrigsfart, kan medføre ubeskattet proviant, er en lang række forskellige sejlruter oprettet, og det er rigtigt, at det nu drejer sig om 54. På disse indkøbsruters skibe blev der i de første 9 måneder af 1963 fra dansk havn indladet tobak, spiritus og vin i et sådant omfang, at det svarede til et told- og afgiftsbeløb på godt 76 mill. kr. I den tilsvarende periode af 1964 var tallet steget til 148 mill. kr. Heraf tegner Østersøområdet sig for 81 mill. kr., en stigning alene her på 57 mill. kr., Øresundsområdet for 31

[Finansministeren.]

mill. kr. og Kattegotområdet for 28 mill. kr., medens resten falder bl. a. på Flensborg Fjordområdet. For et helt år svarer told- og afgiftsbeløbet til 196 mill. kr. I tallene er den svenske og tyske proviantering ikke medregnet, altså ikke de kvanta, som er indladet i disse havne. Men man kan muligvis forudsætte, at en tilsvarende mængde varer er aftaget af udlændinge. Af de 196 mill. kr. falder ca. $\frac{2}{3}$ på tobaksvarer, især cigaretter, og ca. $\frac{2}{3}$ på vin og spiritus.

Det er helt klart, at den mængde spiritus, cigaretter og andre tobaksvarer, det her drejer sig om, ikke ville blive solgt, hvis varerne skulle sælges med afgift; de billige indkøb har ganske utvivlsomt medført et merforbrug især af spiritus. Men regner man med, at ca. $\frac{3}{4}$ af cigaretterne og de andre tobaksvarer og ca. $\frac{1}{4}$ af de stærke drikke ville blive solgt alligevel, kan afgiftstab for et år opgøres til 115 mill. kr. efter erfaringerne i 1964, og vi skal jo tage i betragtning, at der har været tale om en stærkt stigende tendens, så beløbet vil blive større næste år.

Selv om det nævnte tal skulle være anslået i overkanten, er der tale om et væsentligt afgiftstab for staten, men det er næsten ikke det værste. Jeg er enig med det ærede medlem i, at det er et yderst uheldigt forhold, at der i realiteten er tale om en forskelsbehandling af borgerne. Nogle kan udnytte disse muligheder, andre kan ikke. Det gjorde ikke så meget, så længe det ikke havde noget videre omfang, men nu synes jeg, det er et problem — og der er også andre uheldige forhold.

Erfaringerne gennem de senere år viser, at hverken begrænsninger i toldfrihedsbestemmelserne, der bygger på sejltidens længde eller på rutens trafikale karakter, er anvendelige som kriterier for told- og afgiftsfri indførsel. Det er derfor min hensigt i løbet af kort tid at udsende en ny rejsegodsbekendtgørelse, der med opretholdelse af den hidtidige ordning for Øresund og for udenlandske rejsende på Kattegot strammer reglerne for danske statsborgere, formentlig efter det mønster, som gælder ved landegrænsen. Herved opnås også en større ensartethed i bestemmelserne, hvilket er tiltrængt.

Jeg er enig med det ærede medlem i, at en vis afviklingstid kan være rimelig; jeg synes ikke, det er nødvendigt at gøre den længere end til 1. januar.

Vestergaard Poulsen: Jeg takker den højtærede finansminister for svaret og er glad ved at kunne konstatere enighed vedrørende synet på spørgsmålet.

Jeg vil gerne yderligere spørge ministeren, om ikke ministeren vil finde det hensigtsmæssigt at tage spørgsmålet op til drøftelse med vore nabolande, specielt med vore nordiske naboer.

Finansministeren (Poul Hansen): Spørgsmålet har været drøftet med Norge og Sverige, og der er truffet aftaler med disse to lande, og disse aftaler mener jeg ikke vil blive berørt af det, der nu påtænkes. Det er vel nok lidt vanskeligt at blande os stærkere, end det allerede er sket, i hvilke regler der skal gælde for at gå i land i Norge og Sverige. Det havde måske større interesse med aftaler den anden vej, sydpå, men jeg har indtryk af, at de er betydelig sværere at opnå.

Hermed sluttede spørgsmålet.

Af **Poul Hartling** til undervisningsministeren:

„Vil ministeren forbedre tilskudsordningerne for de private realskoler?“

Poul Hartling: I 1958, da folkeskoleloven blev gennemført, lovede den daværende undervisningsminister på begæring af venstres medlemmer i udvalget, at han i forbindelse med skolelovens ikrafttræden ville søge gennemført en sådan ordning for de private skolars tilskud fra staten, at disse skolars stilling sikredes i samme omfang som hidtil. Det skulle gælde private realskoler og gymnasieskoler såvel i som uden for Storkøbenhavn — Folketingstidende 1957-58, tillæg B. sp. 679.

I 1959 blev der så gennemført 2 tilskudslove, nemlig nr. 187 og nr. 188 af 5. juni 1959, hvori der blev indført ret tilfredsstillende bestemmelser; men i 1962 afløstes disse love for forenklingens skyld af én lov, nemlig nr. 202 af 16. juni 1962. Undervisningsminister var nu det ærede medlem hr.

[Poul Hartling.]

Helveg Petersen, og han udtalte den 4. april 1962 her i tinget — Folketingstidende 1961-62 sp. 4119 — at

„den status, skolerne har, må fastholdes.“

Det var de private realskoler, der var tale om. Men ministeren havde dog erkendt i fremsættelsestalen, sp. 3531, at

„for de storkøbenhavnske realskoler er konsekvenserne større, idet tilskuddet bliver væsentlig ringere end hidtil, hvilket dog læmpes af en 5-årig overgangsordning.“

Denne overgangsordning finder man i lovens § 12, stk. 4, hvor det hedder:

„I det omfang, den ved nærværende lov indførte tilskudsordning måtte medføre en nedgang af statstilskuddet til enkelte realskoler, bemyndiges undervisningsministeren til for finansåret 1960-61 og for de følgende 4 finansår ved hjælp af supplerende tilskud helt eller delvis at afbøde sådanne forringelser.“

I bemærkningerne til lovforslaget siges det om disse supplerende tilskud, at det er hensigten at aftrappe dem,

„således at overgangen til den nyhjemlede tilskudsordning efter udløbet af 5. finansår kan ske uden større gener for skolerne.“

Lovforslaget blev vedtaget med alle stemmer, idet venstres ordfører dog bemærkede, at han håbede, at overgangsbestemmelserne kunne hjælpe, og så kunne vi til den tid tage loven op til nærmere eftersyn; det står sp. 5142.

Det er dette nærmere eftersyn, jeg synes der er grund til at foretage nu. Nu er de 5 år nemlig næsten gået, for man lod loven virke tilbage fra 1960. Bemærkningerne talte optimistisk om, at den nye ordning kunne indpasses „uden større gener“ for skolerne, men det viser sig, at vanskelighederne slet ikke er små. Det gælder realskolerne ude i landet, og det gælder i det storkøbenhavnske område, hvor man jo også klart nok erkendte, at loven ville betyde en virkelig forringelse af stillingen.

Ministeriet har bestemt, at aftrapningen skal foregå således, at de københavnske realskoler i de 5 overgangsår skal regne deres tilskud ud efter både den gamle og

den nye lov. Den forringelse, som den nye lovs tilskud så viser sig at betyde, får man i finansåret 1962-63 dækket med 75 pct., i finansåret 1963-64 med 50 pct. og i indeværende finansår med 25 pct., hvorefter overgangsordningen skulle bortfalde, og så må man klare sig med den nye lov alene.

Nu er det muligt med klare tal at bedømme loven, og det viser sig, at den giver de private realskoler et væsentlig ringere tilskud end den gamle lov. Jeg kan nævne som eksempel, at en københavnsk realskole, som efter gammel lov kunne beregne tilskuddet for 1962-63 til godt 304.000 kr., efter 1962-loven kun kunne få 199.000 kr. eller 105.000 kr. mindre. Det er en nedgang på 34-35 pct. Overgangsbestemmelserne mildnede altså dette, så at man fik 75 pct. af disse 105.000 kr. Men året efter, 1963-64, som er det sidst opgjorte år, manglede der 137.000 kr. eller 36-37 pct. i, at den nye lov gav samme tilskud som den gamle. Nu fik man i overgangsordning 50 pct., men måtte altså se stillingen forringet med 68.500 kr. Situationen bliver altså tydeligt nok dårligere og dårligere.

Jeg synes, at dette resultat af lovgivningen står dårligt til løftet fra 1958 og til alle de pæne ord om de private skoler, som man fra alle partier kom med ved lovforslagets behandling i folketinget.

Den tidligere undervisningsminister, det ærede medlem hr. Helveg Petersen, har oftere sagt, at han ville søge at gøre ret og skel over for de private realskoler. F. eks. sagde han på et møde i Slagelse, refereret i Sjællands-Tidende den 10. marts i år — jeg beder om lov til at citere —

„Er der skævheder i den nuværende tilskudslov, må vi søge at rette dem.“

At venstre og det konservative folkeparti ønsker at give de private skoler gode og rimelige kår, behøver vist ingen dokumentation, og den nuværende højtærede undervisningsminister har også bl. a. som ordfører for udvalget i 1959 udtalt sig meget positivt.

Det er på denne baggrund, jeg nu spørger ham: da det nu viser sig, at den forenkende lov i 1962 også har vist sig at være en forringende lov, og da det, efter hvad man sagde, ikke var meningen, vil den højtærede minister tage skridt til at få dette forhold rettet?

[Poul Hartling.]

Det er klart, at der fremdeles skal betales skolepenge i den private skole, men når det offentlige stiller store krav af økonomisk art til skolen, krav, som den private skole ikke kan se bort fra og ikke ønsker at se bort fra — det gælder f. eks. hygiejniske forhold, lærerløn, lokaler og samlinger — må det også være rimeligt, at det offentlige, som jo henter sine midler også hos de forældre, hvis børn går i den private skole, giver et så rimeligt tilskud, at skolen kan leve og virke.

Jeg har hentet mit eksempel fra København, men forholdene kunne også belyses ved eksempler fra realskoler uden for København, og jeg vil lade mit spørgsmål gælde, som det hedder i ministerløftet fra 1958: realskoler såvel i som uden for Storkøbenhavn, for de private realskoler har uimodsigeligt fået deres stilling forringet.

Undervisningsministeren (K. B. Andersen): Som det ærede medlem sikkert er vidende om, er det et vanskeligt tidspunkt, spørgsmålet er stillet på, hvis der, som det selvfølgelig er tilfældet, ønskes et klart svar.

Ministeriet har for ganske nylig nedsat et udvalg, der har fået til opgave at overveje tilskudsreglerne for de private tilskudsberettigede skoleformer og fremsætte forslag til ændring af disse regler med henblik på tilvejebringelse af rimelige og i videst muligt omfang ensartede tilskudsordninger for de forskellige private skoleformer.

Der er jo, hvad det ærede medlem ved lige så godt som jeg, forskelle imellem tilskudslovene, der alene lader sig forklare ved tidspunkterne for de forskellige loves gennemførelse eller andre, om jeg så må sige, sagligt uvedkommende forhold. Der har derfor ofte under tilskudslovsforslagsbehandling i folketinget været efterlyst en undersøgelse med påfølgende korrektioner af urimelige forskelle og utilstrækkelige tilskudsordninger. Der blev for en del siden udført et lignende arbejde, der viste betydelige og til dels utilsigtede forskelle

mellem de private skoler. Jeg ved, at dette sidste arbejde er det ærede medlem bekendt, da det ærede medlem lånte det eneste eksemplar, der er tilbage af betænkningen af mig — jeg har så vidt mig bekendt ikke fået det tilbage; det gør heller ikke noget; jeg ved, det er i gode hænder.

En undersøgelse som den, der nu er påbegyndt, er jo også rimelig ud fra størrelsesordenen af de tal, vi her beskæftiger os med. Det er næppe alle, der er klar over, at tilskuddene til de private skoler nu er oppe på godt og vel 150 mill. kr. om året alene til driften, hvortil kommer ca. 22 mill. kr. til elevtilskud til en række af de private skolers elever og ca. 33 mill. kr. som statslån til byggeri o. lign. Heraf modtager de private realskoler ca. 25 mill. kr. til driften og ca. 6 mill. kr. i statslån, og i disse tal indgår så endda ikke handelsskoler, tekniske skoler, maskinmester- og maskinist-skoler.

Jeg kan måske klarest besvare det ærede medlems spørgsmål derhen, at princippet for de offentlige tilskud til de private skoler må være, at alle i økonomisk henseende almindelige hjem, der ønsker det, må have mulighed for at benytte de private skoler, hvis de vil sætte lidt ind på det. Der kan ikke være nogen idé i at yde en meget betydelig offentlig støtte til skolerne, hvis alene en i økonomisk henseende særlig privilegeret kreds kan nyde godt af dem. Heri ved jeg at det ærede medlem vil være enig. Dette synspunkt må være rigtigt både set ud fra de pågældende skoler og ud fra en vurdering af, hvor det er en rimelig opgave for det offentlige at yde tilskud.

Skulle den igangværende undersøgelse vise, at dette princip ikke er opfyldt for de private realskolers vedkommende, vil jeg følgelig stille forslag om de nødvendige forbedringer af tilskudsreglerne. Private realskoler er imidlertid, som også det ærede medlem ved, mindst to ting, hvilket gør det særlig vanskeligt netop på dette felt at skabe den helt rigtige tilskudsordning.

[Undervisningsministeren.]

Der er for det første det langt overvejende flertal, som er kombineret med hovedskoleklasser med tilskud efter friskoleloven. Men så er der også nogle få rene realskoler, som alene får tilskud efter realskolereglerne. Det er vel her, der kan være særlige problemer.

Den nugældende ordning består jo i et grundtilskud på 4.000 kr. årligt pr. skole og et lærerlønstilskud på 85 pct. Hertil kommer den særlige ordning, der blev indført for 2 år siden, hvor der blev tilvejebragt hjemmel for ydelse af et supplerende driftstilskud på indtil 24.000 kr. årligt, som ydes på grundlag af dokumenteret opgørelse af behov. Dette særlige tilskud blev for forrige regnskabsårs vedkommende kun søgt af i alt 18 skoler, hvoraf kun 9 efter ministeriets skøn opfyldte behovsbetingelsen: et virkeligt driftsmæssigt underskud. Af disse 9 fik de 5 dækket hele deres underskud; blandt de resterende 4 findes 2, for hvilke ekstraordinære forhold gjorde sig gældende, således at man heraf gjorde slutte, at altså kun 2 ud af 106 private realskoler gik ud af regnskabsåret 1962-63 med driftsmæssigt underskud. Efter de for mig foreliggende oplysninger er de pågældende 2 skoler nok private skoler, men de drives på kommunal basis og får deres underskud dækket fra kommunal side.

En særlig stilling indtager, som det ærede medlem også ved, de storkøbenhavnske private realskoler. De modtog efter tilskudsloven fra 1947 et tilskud til deres mellem-skole på $\frac{2}{3}$ af bruttoudgiften ved driften af de offentlige skoler i de 3 storkøbenhavnske kommuner, medens der ikke ydes tilskud til underskolen. I 1959 opnåede disse realskoler ligesom landets andre realskoler fuldt friskoletilskud til underskolen, nu hovedskolen, og blev herved, da tilskuddet til eksamensskolen samtidig forblev uændret, meget gunstigt stillet ikke mindst i forhold til andre realskoler. Da de københavnske skoler i 1962 blev underlagt den for det øvrige land gældende tilskudsordning, måtte det derfor medføre — som også det ærede medlem var inde på — en forholdsvis tilskudsforringelse, som de dog fik adgang til at aftrappe over en 5-årig periode.

Det hævdes af og til, at der nedlægges mange private realskoler i disse år, og dette

tages som udtryk for skolernes vanskelige økonomiske kår. Jeg har i anledning af det ærede medlems spørgsmål ladet undersøge forholdene for de sidste 3 år. Det viser sig, at der vel er nedlagt en del private realskoler, enten ophørt eller solgt til interesserede kommuner, men at der samtidig er oprettet næsten lige så mange nye private realskoler. Der ligger altså ikke i disse tal noget udtryk for de gældende tilskudsreglers eventuelle utilstrækkelighed.

Men som sagt, det afgørende må være, at de private realskoler til enhver tid har sådanne økonomiske vilkår, at der er en rimelig mulighed for alle, der ønsker det, for at nyde godt af dem. Det forestående udvalgsarbejde skal belyse, i hvilket omfang dette i dag er tilfældet, og i hvilket omfang ny tilskudslovgivning eventuelt må til for at opfylde dette princip, hvorom jeg ved at det ærede medlem og jeg som hidtil vil være ganske enige.

Poul Hartling: Jeg føler trang til at takke den højtærede undervisningsminister for svaret og for den positive indstilling, det var båret af. Jeg forstod, at det var et vanskeligt tidspunkt, jeg havde stillet spørgsmålet på. Det er også vanskeligt for skolerne, og det var egentlig det, der var mit motiv, idet netop den 5-årige overgangsordning nu er ved at løbe ud.

Så fortalte den højtærede undervisningsminister mig forskellige ting, jeg vidste, og det var jo også hyggeligt. Det med udvalget vidste jeg måske knap nok. Jeg har forstået, at det er blevet nævnt på skolemøderne i efterårsferien, men jeg fulgte ikke den højtærede minister hele vejen, da han i efterårsferien, om jeg så må sige, red skoleridt den pædagogiske manege rundt. Det er jo godt med sådan et udvalg, og jeg glæder mig da over undersøgelsen, men et barn kan ikke leve af kostundersøgelser alene, og vi er enige om, at friskolen og den private realskole ikke er en skifting, men et ægtefødt barn, der skal have en god ernæring.

Jeg må måske lige føje til vedrørende denne udredning af tilskuddene, som jeg ikke skal komme nærmere ind på og heller ikke har tid til at komme ind på, at det måske nok er uheldigt med det, man kalder dokumenteret underskud. Det lyder jo meget tilforladeligt, at man skal komme og

[Paul Hartling.]

vide, at man har et underskud, for at få del i de 24.000 kr., men man kan ikke drive en skole på den måde, at man så at sige skal skaffe sig eller have et underskud. Hvem skal nemlig betale det, hvis ikke man får det godkendt? Man kan ikke på forhånd lave sådan noget; en veldrevet skole må have balance i sit regnskab.

Jeg har lyst til at spørge videre, hvis ministeren kan oplyse noget om det, hvilket kommissorium dette udvalg har, om det på forhånd er bundet af en ramme eller i andre henseender, som ved første øjekast kan synes meget berettigede, men måske i det praktiske liv kan få som resultat, at den lille private skole kan sulte ihjel. Jeg glæder mig over, at ministeren er enig med mig i, at dette skal ikke ske.

Undervisningsministeren (K. B. Andersen): Jeg vil gerne sige til det ærede medlem, at selv om det vel nok vil være rimeligt at afvente det udvalg, jeg har talt om, og som ikke på forhånd er bundet — det kan jeg sige med det samme — af nogen bestemt ramme, men simpelt hen skal gå alle disse forhold igennem og undersøge, hvad der er rimelig anledning til at rette — selv om det vil være rimeligt at afvente dette udvalg, kan der selvfølgelig i forbindelse med aftrapningen være problemer, der ikke kan vente, og så må vi tage dem op og løse dem, når de bliver forelagt.

Jeg skal begrænse mig til dette, da jeg nok stjal lidt mere tid i første omgang, end jeg havde. Når det ærede medlem siger, at jeg oplyste forskellige ting, det ærede medlem vidste i forvejen, tror jeg dog, det ærede medlem vil være enig med mig i, at det ville være meget vanskeligt for nogen her at sige noget, det ærede medlem ikke ved, om disse problemer.

Hermed sluttede spørgsmålet.

Af *Hastrup* til boligministeren:

„Vil ministeren ændre bekendtgørelsen om grænser for størrelsen af parcelhuse og lejligheder, efter at boligministeriets kapacitetsudvalg nu har fastslået, at en frigørelse af boligbyggeriet på grundlag af disse retningslinjer ikke vil fremme bestræbelserne for større effektivitet og arbejdskraftbesparelse?“

Hastrup: Efter den ændring af loven om boligbyggeri, som vedtoges i foråret, udsendte boligministeriet den 10. april en bekendtgørelse, der begrænsede størrelsen af nye boliger i de regulerede områder af landet. Bekendtgørelsen medførte, at parcel- og rækkehuse og etagelejligheder med beboelsesareal, håndværkerudgifter eller årlig gennemsnitlig leje under visse af ministeriet nærmere fastsatte normer opnåede fortrinsstilling i byggekøen, medens på den anden side de boliger, hvor størrelsen og udgifterne ligger over disse grænser, fik udskudt tidspunktet for igangsættelsestil-ladelse på ubestemt tid.

Den højtærede boligminister vil vide, at disse nye retningslinjer for regulering af byggeriet fremkaldte mange advarsler og alvorlig bekymring blandt bolig- og byggesagkyndige, ligesom de beredte stor skuffelse blandt adskillige mennesker, som pludselig så deres byggeplaner frataget enhver rimelig udsigt til at blive realiseret. Herved bristede også forudsætningen for økonomiske og andre dispositioner af afgørende betydning for et stort antal byg-herrer.

I en udtalelse fra Danske Arkitekters Landsforbund blev det fremhævet, at bekendtgørelsen bremsede bestræbelserne for at højne boligstandarden. Konsekvensen ville blive en tilbagegang i befolkningens boligvilkår, og der advares derfor mod de sociale følger af den disposition, boligministeriet her havde truffet. Sociologiske undersøgelser har tillige godtgjort, at pladsforholdene i hjemmet spiller en meget afgørende rolle for et harmonisk familieliv. For en familie med børn burde de fastlagte arealgrænser snarere angive minimums- end maksimumsstørrelsen for en tilfredsstillende bolig.

Den daværende boligminister, den nuværende højtærede minister for Grønland, ønskede imidlertid ikke at tage hensyn til disse indvendinger. I sin tale ved boliglovsforslagets fremsættelse begrundede han de nye regler med, at de — jeg citerer — både ville

„indebære muligheder for en billig-gørelse af byggeriet og for en forøget boligproduktion og derved en forstærket indsats mod boligangelen.“

Begrænsningen af boligstørrelsen skulle

[Hastrup.]

betrages som en overgangsforanstaltning, ja, ligefrem som et middel til at nå frem til en frigivelse af byggeriet, idet regeringen var, som det hed,

„fast besluttet på nu at skride til en endelig afvikling af byggereguleringen så hurtigt som muligt“.

Hensynet til produktionens omfang var således det afgørende. Man var overbevist om, at jo mindre boliger der blev bygget, des flere ville der blive, og med denne begrundelse tilsidesatte man andre vægtige hensyn og så bort fra den risiko, som bestod i, at der i en ikke nærmere tidsbegrænset periode næsten udelukkende ville blive opført boliger, som i det lange løb måtte anses for utilstrækkelige til at opfylde befolkningens boligbehov.

Ved det nye folketings sammentræden forelå imidlertid betænkningen fra boligministeriets såkaldte kapacitetsudvalg, og det fremgik heraf, at man også har overvejet den her omtalte bekendtgørelse og dens konsekvenser for boligbyggeriet.

Udvalget har ikke villet tage stilling til spørgsmålet om, hvorvidt de fastsatte grænser medfører fare for en forringelse af boligstandard, eller til de sociale momenter, der er fremhævet i denne forbindelse; men om det, som var motiveringen for den nye form for byggeregulering, hensynet til produktionen, hedder det i udvalgets betænkning — jeg beder om tilladelse til et citat —:

„Udvalget mener ikke, at en frigivelse af boligbyggeriet efter disse retningslinjer vil fremme bestræbelserne for større effektivitet og arbejdskraftbesparelse og derved bidrage til en forøgelse af det samlede byggeri.“

Jeg kan ikke se rettere, end at udvalget hermed underkender mulighederne for at realisere selve formålet med det reguleringsystem, der har været opretholdt siden den 10. april.

Nu er jeg langt fra enig med kapacitetsudvalgets videre betragtninger over fordelene ved en restriktiv dirigering af arbejdskraft, således at denne i stigende grad koncentreres om et favoriseret og monopoliseret montagebyggeri. Hvis montagebyggeri er det bedste og det billigste, så lad det selv bevise dette i en fri konkurrence bl. a. med

det traditionelle byggeri. Men dette nødvendige forbehold over for udvalgets betænkning forhindrer ikke, at man må tillægge dets bedømmelse af det nuværende system en afgørende betydning. Dette gælder så meget mere, som 40 anerkendte typehusarkitekter i en erklæring, der er omtalt i dagens aviser, også er nået til det resultat, at den nye form for regulering ikke blot er til skade for boligstandard, men også for byggeriets omfang og effektivitet.

Kapacitetsudvalget er nedsat af boligministeriet og må derfor formodes at repræsentere den sagkundskab, der nyder ministeriets tillid. Dette forhold har vakt mine forhåbninger og affødt spørgsmålet til den højtærede boligminister. Vil udvalgets — og man kan for den sags skyld også medtage andres — bemærkninger give den højtærede minister anledning til at ændre det bestående restriktionssystem og erstatte det med noget andet, bedre og friere? I det hele taget er det mit håb, at vi hurtigst muligt her i tinget kan få taget fat på boligproblemet. Der er meget at ændre og endnu mere at forbedre på dette område.

Boligministeren (Kaj Andresen): Må jeg først rette en i hvert fald tilsyneladende misforståelse i det ærede medlems spørgsmål. I boligministeriets bekendtgørelse af 10. april 1964 om regulering af byggevirksohmheden er meddelelse af byggetilladelse til parcel- og rækkehusbyggeri bl. a. gjort afhængig af, at det udnyttede boligareal ikke overstiger 110 m²; sammen med bestemmelserne om håndværkerudgifternes størrelse har arealgrænsen haft til formål at fremme det billige byggeri. Derimod findes der ikke som antydnet i det stillede spørgsmål tilsvarende arealgrænser for etagebyggeriet.

Det er rigtigt, at kapacitetsudvalget har udtalt, at det ikke mener, at en frigivelse af boligbyggeriet efter de i bekendtgørelsen indeholdte retningslinjer vil fremme bestræbelserne for større effektivitet og arbejdskraftbesparelse, men udvalget gør i samme afsnit i betænkningen opmærksom på, at man ikke har taget stilling til, om andre hensyn kan begrunde indførelse af de heromhandlede regler, og ønsket om i en overgangsperiode at give en vis fortrinsret for det billigere byggeri har jo sigte på andet

[Boligministeren.]

end arbejdskraftbesparelse. Kapacitetsudvalgets udtalelse gør derfor ikke op med og sigter heller ikke på at gøre op med hele dette problemkompleks, men udtaler sig altså om en enkelt side deraf.

Det glæder mig i øvrigt, at det ærede medlem viser en så stor interesse for kapacitetsudvalgets betænkning — jeg forstod på det ærede medlems bemærkninger dog med visse begrænsninger, altså særlig den nævnte del deraf. Dens indstilling om mulighederne for det fremtidige boligbyggeri indgår ganske selvfølgelig og med megen vægt i regeringens boligpolitiske overvejelser, også hvad angår frigørelse eller liberalisering. Disse overvejelser er ikke helt tilendebragt, men jeg kan oplyse det ærede medlem om, at også problemet omkring arealgrænserne for parcelhusene er inddraget heri, og jeg regner med inden længe at kunne meddele resultatet af disse overvejelser.

Hastrup: Jeg takker den højtærede boligminister for besvarelsen. Jeg forstår, at en ændring af reguleringen er under overvejelse, og det kan jeg hilse med tilfredshed, for så vidt ændringen går i retning af at tilvejebringe friere forhold for byggeriet, så konkurrencen kan få lov til at slå igennem, så virksomhederne kan planlægge med fremtiden for øje og der i højere grad kan blive taget hensyn til det, der er det vigtigste, nemlig de mennesker, der skal bo i de boliger, som produceres i disse år.

Hermed sluttede spørgsmålet.

Af *Nathalie Lind* til socialministeren:

„Kan ministeren oplyse, hvilke foranstaltninger der er truffet for at muliggøre, at et større antal små børn fra børneinstitutioner anbringes i familiepleje — og om der i det sidste halve år er sket nogen nedgang i antallet af glemte børn på børnehjem?“

Nathalie Lind: På Dansk Børneværnsforenings årsmøde i Odense i maj måned i år oplyste den højtærede socialminister ifølge et referat i Politiken, at der her i landet fandtes 300 glemte børn på børneinstitutioner, børn, som var uden kontakt med forældre eller andre pårørende. Som svar

på en udtalelse fra formanden for Dansk Børneværnsforening udtalte den højtærede minister da, idet det var blevet sagt af formanden for Dansk Børneværnsforening, at forældre til fjernede børn ofte modsætter sig plejeanbringelse — jeg anmoder om tilladelse til et citat — :

„Uanset problemerne med forældrene er det afgørende, at børneværnet finder frem til den bedst mulige anbringelse af barnet af hensyn til dettes tarv og ikke af hensyn til forældreparten og institutionerne.“

Da den nye lov om børne- og ungdomsforsorg, stadfæstet den 4. juni i år, og som skal træde i kraft den 1. april næste år, blev behandlet her i tinget, var der almindelig enighed om, at ministeren havde ret i dette synspunkt, at børn, mindre børn under børneforsorg, fortrinsvis bør anbringes i privat familiepleje, og i den betænkning, som folketingsudvalget afgav den 21. maj 1964, blev det endda særlig fremhævet. Der står ordret følgende:

„Med hensyn til bestemmelsen i lovforslagets § 39, stk. 2, om fortrinsvis anbringelse i private plejehjem af børn under børneforsorgen har udvalget ønsket at understrege betydningen af denne bestemmelse. Udvalget skal henstille, at administrationen tilrettelægges således, at det sikres, at bestemmelsen efterleves, og skal navnlig pege på betydningen af, at børn i børnehjem, der er uden kontakt med forældre eller nære slægtninge, så vidt muligt anbringes i pleje.“

Spørgsmålet er naturligvis i sig selv altid aktuelt, men har i den senere tid på ny været genstand for diskussion og offentlig omtale, og bl. a. har Fyens Tidende i en leder for den 30. oktober d. å. behandlet problemet og understreget, at spørgsmålet om disse børn er et spørgsmål om menneskeskæbner. Den direkte anledning til den diskussion, der i øjeblikket foregår om spørgsmålet, er tilfældet med den kvinde, der for nogen tid siden fødte et barn på Ribe sygehus og derefter uden videre forsvandt. Hvis denne moder ikke giver tilladelse til adoption af barnet, vil det være udsat for at komme til at høre til de glemte.

I forbindelse med diskussionen i foråret oplyste Politiken for den 9. maj, at direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen havde

[Nathalie Lind.]

ansat en inspektør, der skulle have til opgave at føre kontrol med de langvarigt anbragte børn, og jeg har derfor fundet det naturligt både under hensyn til den diskussion, der foregår i dag, og under hensyn til oplysningen om, at man havde ansat en inspektør specielt med denne opgave, og endelig under hensyn til henstillingen i udvalgsbetænkningen om, at administrationen skal tilrettelægges således, at det sikres, at bestemmelsen om fortrinsvis anbringelse i familiepleje efterleves, i dag at spørge den højtærede socialminister: hvilke foranstaltninger er der truffet, og er der i det sidste halve år sket nogen nedgang i antallet af glemte børn inden for børneforsorgen?

Jeg skal blot tilføje, at jeg er opmærksom på, at det både efter den lov, der gælder i øjeblikket, og efter den nye lov principielt er børneværnene, der skal træffe bestemmelse om en ændret anbringelse af børnene, men det er jo dog lederne på børnehjemmene, som har den største og mest direkte indsigt i, om der består en kontakt med forældre og andre pårørende. Og jeg skal yderligere nævne, at der i mit ønske om effektive foranstaltninger for at mindske antallet af glemte børn på børnehjemmene ikke ligger nogen kritik af det arbejde, der her udføres. Jeg er heller ikke i tvivl om, at disse børn og andre børn møder kærlighed og forståelse fra medhjælperne inden for børneforsorgen. Men jeg tror, at disse børn trods al kærlig og god pleje alligevel ikke kan undgå at føle sig forladt, ikke mindst i sammenligning med de kammerater, som trods alt er så lykkeligt stillet, at de under institutionsopholdet har bevaret kontakten med deres pårørende. Netop denne forskel i børnenes kår må medføre, at de føler en stærk mangel på personlig kontakt med mennesker, som de virkelig har lov til at betragte sig som hørende til, og det gør efter min mening, at der må sættes ind, hvor det er muligt — og så tidligt som muligt — for at skabe den menneskelige kontakt og tryghed, som for børn må være forudsætningen for en sund og harmonisk opvækst.

I de fleste tilfælde vil det rent praktisk formentlig være lettest at skaffe egnede plejehjem til mindre børn, og derfor har

jeg begrænset mit spørgsmål til at angå mindre børn fra børnehjem.

Socialministeren (Bundvad): Jeg er glad for den lejlighed, det ærede medlems spørgsmål giver mig til at gøre nogle bemærkninger om et problem, som i længere tid har optaget os stærkt i socialministeriet.

Jeg vil først gerne sige et par ord om antallet af de såkaldte glemte børn. Vi foretog sidste vinter en undersøgelse af, hvor mange børn i børnehjemmene der måtte antages varigt at være uden reel kontakt med deres forældre eller andre nære slægtninge. Undersøgelsen viste, at der er et ikke ubetydeligt antal børn i vore institutioner, som savner kontakt med deres forældre. Selv om undersøgelsen er skønsmæssig, må det vække til eftertanke, at ca. 300 børn kommer ind under denne kategori. Undersøgelsen viste også, at en del af børnene har kontakt med anden familie, altså fjernere familie, således at antallet af elever i institutionerne uden fast kontakt udadtil rundt regnet kan opgøres til 100 — altså børn helt uden kontakt. Selv om dette tal er lavt i forhold til et samlet pladsantal på ca. 4.800 i de 210 børnehjem, der er omfattet af undersøgelsen, må der naturligvis ud fra de menneskelige betragtninger, som det ærede medlem gjorde sig til talsmand for, fra myndighedens og institutions side til stadighed gøres en alvorlig indsats for at skabe så normale familiekontakter for disse børn som muligt.

Hvorvidt antallet i det sidste halve år er blevet større eller mindre, har jeg ikke mulighed for på nuværende tidspunkt at svare på. Jeg har for nogle uger siden anmodet direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen om at foretage en undersøgelse af, hvorledes forholdet har udviklet sig i den forløbne tid, men resultatet kan ikke foreligge før om nogen tid. Jeg kan sige, at vi følger denne sag med meget stor opmærksomhed.

Når der derefter spørges, hvilke foranstaltninger der er truffet for at muliggøre, at et større antal små børn fra institutionerne anbringes i familiepleje, må jeg først henvise til — som det ærede medlem også gjorde — at såvel den nugældende lov om børne- og ungdomsforsorg som en ny lov,

[Socialministeren.]

der træder i kraft den 1. april, bestemmer, at børn under børneforsorg så vidt muligt skal anbringes i familiepleje. Det er lovens regel, og der var — som også fremhævet af det ærede medlem — under lovforslagets behandling i folketinget glædelig enighed om, at det synspunkt skulle fremholdes, at der måtte gøres en ekstra indsats på dette felt.

Det er nævnt, at ansvaret for anbringelse af det enkelte barn under børneforsorgen hviler på de lokale børneværn rundt om i landet; det er altså dér, vi skal sætte ind, og det er dem, vi skal hjælpe. Jeg havde i foråret lejlighed til på børneværnsforeningens årsmøde at indskærpe børneværnenes ansvar på dette punkt, og det er mit indtryk, at der ude omkring i landets kommuner er forståelse for og vilje til at arbejde efter lovens hovedprincip. Jeg kom også over for børneværnsmedlemmerne ind på, at selv om institutionsanbringelse ofte er rigtig som første led i forsorg uden for hjemmet, er børneværnenes opgave ikke løst ved denne anbringelse. Der må gøres et fortsat arbejde på enten at muliggøre barnets hjemgivelse eller, hvis varig forsorg viser sig påkrævet, da at søge anbringelsen ændret til familiepleje.

For at støtte børneværnene i dette arbejde har jeg taget skridt til at søge antallet af børneværnskonsulenter fordoblet, således at der bliver konsulenter til rådighed for børneværnene over hele landet, og disse konsulenter vigtigste opgave er jo at hjælpe til, at forsorgen gennemføres på den mest hensigtsmæssige måde, herunder anbringelse i familiepleje, så vidt det er muligt. Hos plejhjemsforeningerne kan børneværnene få støtte, når det gælder om at finde egnede plejhjem. For få år siden blev der gennemført en forbedring af statens støtte til plejhjemsforeningerne. Det er glædeligt at se, at denne forbedring nu synes at bære frugt i form af modernisering og udvidelse af foreningernes arbejde; f. eks. har en forsorgsordning i Holbæk amt vist så gode resultater med mindre familiepenioner, at flere plejhjemsforeninger har taget dette arbejde op. Jeg vil også gerne nævne, at der i tre amter er ansat særligt personale med den opgave at medvirke til effektivisering af vort plejhjemsarbejde.

Endelig må der, som det ærede medlem var inde på, være mulighed for at yde central støtte, d. v. s. at direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen i sit pædagogiske arbejde ved besøgene i hjemmene må drøfte med forstandere og medarbejdere muligheden for børnenes anbringelse. Derfor vil jeg søge at styrke direktoratets inspektørkorps.

Med de foranstaltninger, jeg her nævner, tror jeg vi er på rette vej. Jeg vil dog gerne fremhæve, at arbejdet med at hjælpe familier til selv at klare forsørgelsen og opdragelsen af børnene stadig må have første prioritet.

Nathalie Lind: Jeg takker den højtærede socialminister for denne redegørelse. Jeg var jo på grundlag af forhandlingerne ved lovens behandling her i folketinget, som jeg har gjort mig bekendt med, klar over, at der ikke var uenighed om lovens principielle sigte. Det, jeg var interesseret i at få at vide — og jeg takker for redegørelsen herom — var, hvilke praktiske foranstaltninger man havde foretaget for at sikre, at administrationen gik i de rigtige baner, og jeg er taknemlig for at høre, at man fortsat vil søge at sætte ind for at hindre, at der i fremtiden bliver det samme antal glemte børn i børneinstitutioner som hidtil.

Hermed sluttede spørgsmålet.

Af *Poul Dam* til justitsministeren:

„Vil ministeren overveje at fremsætte forslag om ophævelse af straffelovens § 110 d?“

Poul Dam: Offentligheden har i det sidste par uger beskæftiget sig med demonstrationerne mod den spanske statschef, general Franco. Disse demonstrationers tendens kan ikke have vakt særlig opsigt, for der kan ikke være mange her i landet, som er uenige i bedømmelsen af det spanske system.

Det har derimod vakt nogen forbavselse, at man overhovedet kan overveje retsforfølgning mod disse demonstranter, og navnlig at det skulle ske med hjemmel i straffelovens § 110 d. Der var vel nok nogle af os, der kunne huske, at denne paragraf — og den indstilling, der ligger bag den — spillede en vis rolle i 1930'erne, men vi troede vel, at

[Poul Dam.]

den i praksis så at sige var bortfaldet ved manglende brug.

Paragraffen findes jo i kapitlet om forbrydelser mod statens — altså den danske stats — selvstændighed og sikkerhed. Til trods herfor handler den om forbrydelser mod visse repræsentanter for fremmede stater. Man kan naturligvis nok forstå, at visse forbrydelser mod sådanne personer kunne stille den danske stat i en penibel situation, men paragraffen vedrører også, og i praksis navnlig, freds- og æreskrænkelser. På dette område finder der jo ellers i de fleste tilfælde privat påtale sted; men hvis et fremmed statsoverhoved f. eks. er blevet fornærmet eller i hvert fald føler sig fornærmet, kan der efter justitsministerens påbud ske offentlig påtale.

Dette virker sandt at sige som et levn fra fortiden. Engang — og det er måske ikke så længe siden, men dog længe nok — var udenrigspolitik forbeholdt en snæver kreds af embedsmænd og toppolitikere. Hvis andre gav udtryk for et personligt standpunkt til begivenheder ude i verden, blev det fordømt som „privat udenrigspolitik“, og en forbilledligt ansvarsbevidst journalist som Nic. Blædel måtte opleve at blive betragtet og betegnet som „en fare for sit land“. Dengang accepterede mange, at myndighederne var på vagt over for det, man kaldte den offentlige debats vildskud, når det gjaldt forholdet til udlandet, d. v. s. navnlig Hitler og co.

Men i dag — efter det sidste slægtleds begivenheder herhjemme som overalt i Europa — burde det være klart, at friheden forsvares bedst af dem, der ikke lægger fingrene imellem. I den tid, da Europa sov, var frelsen og fremtiden hos dem, der i tide sagde fra over for uret og undertrykkelse, hos dem, der ikke lod sig påvirke af noget hensyn til fremmede statsmænds sarte fornømler og dårlige samvittighed, hos dem, der trodsede myndighedernes misforståede høflighed og iver efter for enhver pris at undgå diplomatiske småforviklinger.

Dette kan ikke glemmes. Det hører derfor med til de selvfølgeligste krav til demokratiet i dag, at borgernes ytringsfrihed må være lige så udstrakt, når det drejer sig om andre landes politik, som når det drejer sig om vor egen. Den skal ikke være så ube-

grænset i noget af tilfældene, at der ikke kan gøres noget ansvar gældende, men grænserne og ansvaret skal være ens. Det er ikke tilfældet, så længe der eksisterer straffelovsparagraffer som den omtalte. Den kan alt for let give udenlandske ambassader indtryk af, at de kan stille andre krav til retsvæsenet, end danske borgere ville kunne, og selv om dette indtryk i det aktuelle tilfælde, efter hvad man kan læse i aviserne i eftermiddag, har vist sig at være fejlagtigt, er det ulykkeligt nok, at det overhovedet har kunnet opstå.

Der bør ikke være noget i lovgivningen, som kan hæmme den frie meningsdannelse — heller ikke når det drejer sig om bedømmelsen af fremmede statsmænds overgreb mod grundlæggende menneskerettigheder.

Jeg tillader mig derfor at spørge den højtærede justitsminister, om han vil overveje at foreslå straffelovens § 110 d ophævet.

Justitsministeren (K. Axel Nielsen): Jeg er glad for at få lejlighed til at besvare det ærede medlems spørgsmål.

Den regel i straffelovens § 110 d, som det ærede medlem omtalte i sit spørgsmål, bestemmer, at straffen for en række lovovertrædelser, bl. a. æresfornømler, kan forhøjes med indtil det halve, når overtrædelserne begås over for en fremmed stats overhoved eller lederen af en fremmed diplomatisk mission. For straffastsættelsen er bestemmelsen måske ikke af større betydning; de almindelige strafferammer er så rummelige, at de formentlig i sig selv kan give mulighed for en rigtig straffastsættelse også i de sager, § 110 d tager sigte på.

Alligevel er jeg ikke indstillet på at tage spørgsmålet om bestemmelsens ophævelse op til behandling. Der er ikke knyttet nogen betænkeligheder til bestemmelsen. Den hjemler alene domstolene en fakultativ adgang til strafforhøjelse og afskærer dem således ikke i noget tilfælde fra at fastsætte den straf, som efter de konkrete omstændigheder findes rimelig.

Hertil kommer, at bestemmelsen sammen med § 110 e, der bl. a. fastsætter straf for offentlig forhånelse af fremmede nationer, er udslag af et almindeligt anerkendt folkeretligt princip om staters pligt til at respektere andre staters ære. Dette princip, hvis betydning for spørgsmålet om diplomaters

[Justitsministeren.]

retsbeskyttelse bl. a. har fundet udtryk i De Forenede Nationers konvention af 1961 om diplomatiske forbindelser, bør vi efter min mening ikke tage afstand fra ved en ophævelse af § 110 d — og her gør jeg opmærksom på, at man jo ikke kan ophæve bestemmelsen over for lande, som vi måske ikke sætter så stor pris på, og opretholde den over for lande, som vi mere føler os i familie med.

Bestemmelsen har en gammel tradition i dansk ret. Den hidrører fra straffeloven af 1866, gik over i straffeloven af 1930, og da vi i 1950 reviderede reglerne i straffelovens kapitler 12 og 13, var der almindelig enighed om, at bestemmelsen burde opretholdes.

Om selve den konkrete sag, der har givet anledning til det ærede medlems spørgsmål — demonstrationerne foran den spanske ambassadørs bolig om aftenen den 20. oktober, hvorunder en dukke blev brændt — kan jeg oplyse, at de af politiet iværksatte undersøgelser nu er afsluttet. Jeg har herefter fået forelagt sagen af rigsadvokaten, der i overensstemmelse med politidirektøren og første statsadvokat for København har indstillet, at der ikke foretages videre. Denne indstilling har jeg i dag tiltrådt.

Poul Dam: Jeg takker den højtærede minister for svaret, men beklager meget, at ministeren ikke synes at mene, at situationen har forandret sig temmelig væsentligt siden 1866. Jeg ved godt, at denne paragraf i hvert fald i en vis forstand er ført videre fra den gamle lov. Den er dog, så vidt jeg erindrer, blevet lidt skærpet i 1930, og de ændringer, der skete i straffeloven i 1939, medførte en sådan omplacering, at den kom til at virke stærkere. Jeg vil stadig tillade mig at mene, at det ville være rimeligt at få denne paragraf ændret således, at det er ganske klart, at man har den fuldstændige ytringsfrihed også på dette område.

Men kan jeg forstå ministeren således, at denne paragraf ikke vil blive anvendt på

opfordring af fremmede ambassader, men kun efter den danske stats eget, frie skøn?

Justitsministeren (K. Axel Nielsen): Jeg mente ikke med mit første svar at have givet udtryk for, at situationen ikke havde forandret sig siden 1866. Jeg gjorde kun opmærksom på, at denne bestemmelse ikke, som man kunne få indtrykket af ved det ærede medlems første indlæg, hidrørte fra de urolige 1930'ere, men har gammel rod i dansk retssædvaner og i dansk lovgivning.

Som jeg nævnte det i mit første svar, findes der en konvention fra 1961. Den er underskrevet af Danmark, men endnu ikke ratificeret. Men den indeholder en bestemmelse, som jeg synes det er rimeligt at gøre opmærksom på, idet jeg beder den højtærede formand om tilladelse til at citere den. Der står i artikel 29:

„En diplomatisk repræsentants person er ukrænkelig. Han skal ikke kunne underkastes nogen form for anholdelse eller tilbageholdelse. Modtagerstaten skal behandle ham med skyldig respekt og skal træffe enhver rimelig forholdsregel for at forhindre ethvert angreb på hans person, frihed og værdighed.“

Det er altså en konvention fra FN, som jeg dog mener vi bør støtte og ikke tage afstand fra, og en ensidig ophævelse af denne bestemmelse fra dansk side ville nok blive opfattet, som om vi i virkeligheden tog afstand fra de principper, der er nedlagt i konventionen.

Som svar på det sidste spørgsmål, det ærede medlem rejste, kan jeg ikke give nogen generel udtalelse om, hvordan bestemmelserne vil blive anvendt i praksis; det må afhænge af omstændighederne. Men jeg kan sige, at i den foreliggende sag og sager, der ligner den, vil man nok ikke tage bestemmelsen i anvendelse.

Hermed sluttede spørgsmålet.

Af *Hagen Hagensen* til justitsministeren:

„Vil ministeren redegøre for omstændighederne ved politiets udlån mod sikkerhedsstillelse af en persons i forbindelse med efterforskning i forvaring tagne pas, og vil ministeren meddele oplysning om, hvad der agtes foretaget til undgåelse af lignende tildragelser i fremtiden?“

Hagen Hagensen: For nogle dage siden fik offentligheden gennem dagspressen kendskab til, at en person, der er sigtet for bedragerier i et så betydeligt omfang, at hans pas har været beslaglagt, mod sikkerhedsstillelse i nogle pantebreve havde fået sit pas udlånt og derefter var taget til udlandet uden at vende tilbage her til landet inden for den fastsatte frist. Mit spørgsmål tilsigter gennem en redegørelse at få klarhed over, hvilke omstændigheder der skal foreligge, for at et beslaglagt pas udlånes, hvorved sikringen af personers tilstedeværelse under den videre efterforskning og retsforfølgning kan blive noget tvivlsom.

Jeg finder, at det er et rimeligt og naturligt led i vor retspleje, at borgernes frihed ikke undergives større indskrænkninger, end formålet for en politimæssig efterforskning kræver. Det er da heller ikke tilfældet ved enhver overtrædelse af politivedtægt eller andet med en mindre forseelse, at spørgsmålet om frihedsberøvelse eller beslaglæggelse overhovedet kommer på tale. Der skal selvsagt mere til. Men når det er fundet nødvendigt på grundlag af sigtelsesernes alvorlige art at indskrænke en sigtets bevægelsesfrihed ved at beslaglægge hans pas, må der også ganske særlige og tungtvejende grunde til for at udlevere passet på ny.

Jeg har da også opfattelsen af, at det ikke er nogen dagligdags begivenhed, at et beslaglagt pas udlånes. Der bør foretages en nøje undersøgelse af rigtigheden af den sigtedes oplysninger om begrundelsen for udlånet og nødvendigheden heraf. Det er ikke nok med en angivelse af et tilfældigt rejsemål. Det bør være domstolene, der i sådanne tilfælde træffer afgørelsen, herunder om, hvilken sikkerhed der må anses for at være nødvendig. Det kan ikke overlades til politiets skøn, således som det efter det for mig foreliggende har været tilfældet. Retsbevidstheden lider skade, hvis det indtryk fæstner sig, at en sigtet, hvis pas er beslag-

lagt, kan træffe aftale med politiet om udlån af sit pas med en eller anden mere eller mindre gyldig eller måske rettere ligegyldig begrundelse, blot han kan stille en efter politiets skøn passende sikkerhed.

Jeg synes, at den foreliggende sag har vakt opsigt og i dagspressen givet anledning til megen og udførlig omtale med hen- og antydninger vedrørende den bortblevne person og hans særegne forhold. Dette vil jeg dog ikke nu gå nærmere ind på. Jeg ved imidlertid, at offentligheden ligesom jeg spændt afventer ministerens redegørelse, en redegørelse, som jeg tror at den højtærede justitsminister gerne vil give det høje ting og dermed offentligheden, en redegørelse, som jeg håber vil indeholde tilkendegivelse af, at den højtærede minister har truffet eller umiddelbart herefter vil træffe foranstaltninger til undgåelse af lignende tilfælde i fremtiden, en tilkendegivelse af, at det fremover må være domstolene, der efter fornøden prøvelse af spørgsmålet tager stilling til, hvorvidt et beslaglagt pas skal udlånes.

Justitsministeren (K. Axel Nielsen): Jeg takker det ærede medlem for den lejlighed, det ærede medlem giver mig for at give en redegørelse om den i aviserne meget omtalte sag.

Denne sag angår sigtelser mod direktør Frode L. Hansen for bedrageri, dokumentfalsk m. v. i forbindelse med modernisering af nogle københavnske udlejningsejendomme. Frode Hansen var fængslet i en periode i foråret 1963, men blev løsladt, da der ikke fandtes at være grundlag for fortsat fængsling under den videre efterforskning i sagen. Ved løsladelsen tilbageholdt politiet sigtedes pas. Bl. a. på grund af omfattende revisionsarbejde er efterforskningen meget tidkrævende og endnu ikke afsluttet. Den 14. oktober 1964 anmodede sigtedes advokat om udlevering af hans pas til brug i nogle dage under en nødvendig forretningsrejse. Da sigtedes fravær efter politiets opfattelse ikke sinkede sagens efterforskning, og da sagen ikke kunne forventes at komme til domsforhandling foreløbig, godkendte politiinspektøren ved Københavns politis undersøgelseskamre, at passet blev udleveret mod en tilbudt sikkerhedsstillelse på 100.000 kr. Medvirkende til den

[Justitsministeren.]

trufne afgørelse var endvidere ønsket om, at Frode L. Hansen, der nægter sig skyldig i noget ulovligt, i videst muligt omfang sættes i stand til at fortsætte sin normale lovlige virksomhed, så længe der ikke er truffet afgørelse i den verserende straffesag mod ham.

Hjemmel for politiets tilbageholdelse af sigtedes pas findes i lov nr. 223 af 7. juni 1952 om pas til danske statsborgere m. v. § 2, stk. 1, hvori det hedder:

„Politiet kan nægte udstedelse af pas til en dansk statsborger eller inddrage et allerede udstedt pas i følgende tilfælde:

1) når der er rejst sigtelse mod den pågældende for et strafbart forhold, som kan antages at medføre frihedsstraf, og der på grund af sagens beskaffenhed eller den sigtedes forhold er føje til at antage, at han vil unddrage sig ansvaret ved udrejse af landet eller forbliven i udlandet“

Lige så vel som varetægtsfængsling af sigtede alene bør anvendes i nødvendigt omfang efter en prøvelse i hvert enkelt tilfælde, bør der ved politiets tilbageholdelse af pas udøves et skøn over nødvendigheden af dette undertiden betydelige indgreb over for en person, der alene er sigtet, men ikke af retten fundet skyldig i nogen lovovertrædelse. Efter retsplejeloven kan sikkerhedsstillelse i visse tilfælde anvendes i stedet for varetægtsfængsel. På lignende måde må politiet utvivlsomt have hjemmel til at udlevere et pas mod sikkerhedsstillelse, således som det er sket i denne sag. Den af politiet således trufne afgørelse beror på et skøn, hvorunder man må tage hensyn til sagens karakter, sigtelsens og tiltalens forventede omfang, den forskyldte strafs størrelse, risikoen for efterforskningens effektivitet og risikoen for, at den pågældende vil unddrage sig strafforfølgning.

Det ærede medlem rejste spørgsmålet, om det ikke retteligt var retten, der burde tage stilling til, om passet burde udleveres. Jeg er af den opfattelse, at lige så vel som politiet ensidigt kan ophæve en varetægtsfængsling, må det også være politiet, der, når det skønnes, at forudsætningen herfor er til stede, bør kunne træffe afgørelse om, at passet skal udleveres. Hvis politiet nægter at udlevere passet, må det være den sigtedes

ret at indbringe dette spørgsmål for retten, og hvis politiet skønner, at den sigtede i så fald vil få medhold af retten, kan man jo lige så godt udlevere passet frivilligt.

På grund af den meget korte tid, jeg har haft til rådighed — jeg fik jo først spørgsmålet stillet sent mandag eftermiddag; i dag har vi onsdag — har det ikke været mig muligt at sætte mig ind i den meget omfattende sag, og da en vurdering af politiets dispositioner naturligvis forudsætter et indgående kendskab til sagen, kan jeg derfor ikke i dag tage stilling til spørgsmålet om forsvarligheden af det af politiet udøvede skøn. Jeg har imidlertid indledt en undersøgelse af spørgsmålet, idet jeg foreløbig har udbedt mig en udtalelse om sagen fra første statsadvokat for København og fra rigsadvokaten.

Til slut vil jeg gerne sige, at det er mig bekendt, at politiet kun i sjældne tilfælde gør brug af den i denne sag fulgte fremgangsmåde. Da afgørelsen endvidere altid må træffes efter indgående overvejelse og vurdering af den enkelte sag, anser jeg det på forhånd for vanskeligt at give nærmere forskrifter for dette område, men spørgsmålet herom vil indgå i de overvejelser, som den foreliggende sag giver anledning til.

Hagen Hagensen: Jeg takker den højtærede justitsminister for den foreløbige redegørelse og bemærker med tilfredshed, at undersøgelsen vil fortsætte, således at man også kan få klart op, hvad mærkeligt det er, der er sket i den sag, der har givet anledning til mit spørgsmål.

Det er ganske givet, at det, som den højtærede minister sagde, kun er i sjældne tilfælde, der handles på den måde, som det her er sket; men netop dette skulle for mig at se gøre det rimeligt, at det blev domstolene, der kom til at træffe afgørelsen under de betryggende vilkår, hvorunder en domstolsafgørelse træffes. Jeg er for den sags skyld ked af, at den højtærede minister ikke straks har villet givet tilsagn, men jeg forstår også nok, at det kan være rimeligt, at sagens enkeltheder undersøges nærmere.

Må jeg dertil føje, at når en person anmoder om at få udleveret et pas i nogle dage og angiver, at det er en forretningsrejse, han skal ud på — jeg er naturligvis enig i, at man ikke skal begrænse borgernes be-

[Hagen Hagensen.]

vægelsesfrihed mere end rimeligt — bør man dog undersøge tingene, og jeg mener, der havde været al mulig grund til i dette tilfælde at indskrænke passets varighed og dets rejseområde, således at den pågældende kun i få dage havde kunnet opholde sig lovligt i en begrænset del af udlandet, nemlig i de lande, han havde angivet at skulle besøge.

Dette giver mig anledning til at stille et tillægsspørgsmål til den højtærede minister: hvad nyt foreligger der i den konkrete sag? Hvad er der foretaget fra ministerens side for at søge at skaffe den pågældende til veje? For skal man tro dagspressen, senest bladene for i dag, kan der være tale om, at endog meget betydelige pengemidler er bragt ud af landet, mange flere end dem, man på billedet så den sigtede tælle, og som han havde reddet fra hotelbranden i Hornbæk, hvor han nylig havde overtaget Hotel Trouville. Det er også antydnet i dagbladene, at han er taget til et land, hvor man ikke gennem Interpol kan nå ham, fordi vi ingen udleveringstraktat har med det pågældende land.

Derfor spørger jeg: hvad nyt foreligger der i den konkrete sag?

Justitsministeren (K. Axel Nielsen): Det ærede medlem rejste spørgsmålet om, hvorvidt politiet, inden passet blev udleveret, skulle have begrænset dets område, altså således at pasindehaverens bevægelsesfrihed var begrænset. Så vidt jeg erindrer, er der nu ikke hjemmel hertil nogetsteds, men det skal jeg gerne undersøge for fremtidige tilfældes skyld, selv om de som sagt forekommer sjældent.

Det ærede medlem nævnte nogle rygter, der går om, at Frode L. Hansen skulle have medtaget en større sum penge til udlandet og realiseret nogle ejendomme. Der foreligger fra politiet ikke oplysninger herom; men at der har været en unormal aktivitet med hensyn til afhændelse af ejendomme, før Frode L. Hansen forlod landet, har jeg fået bekræftet så sent som i dag.

Jeg kan endvidere oplyse, at jeg har anmodet politiet i København om at undersøge mulighederne for at få direktør Frode L. Hansen eftersøgt gennem Interpol med henblik på eventuel udlevering. Jeg kan

endvidere oplyse, at politiet i dag har opgjort det maksimale tilsvær, som der kan være tale om at gøre direktør Frode L. Hansen ansvarlig for — jeg siger udtrykkelig det maksimale tilsvær — og at man herved er kommet til et beløb på 350.000 kr. Herefter har politiet rettet henvendelse til Københavns byret, der ved middagstid i dag har afsagt kendelse om beslaglæggelse af 4 Frode L. Hansen tilhørende ejendomme her i København.

Hermed sluttede spørgsmålet, og spørgetiden var dermed til ende.

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om ændring af lov om særlig indkomstskat m. v.

Valgt blev: *Peter Nielsen, Holger Eriksen, Ove Hansen, Erhard Jakobsen, Egon Jensen, Hans Lund, Erling Olsen, Carl Petersen, Axel Kristensen, Foged, Thisted Knudsen, Jacob Sørensen, Haunstrup Clemmensen, Juul Madsen, Poul Møller, A. C. Normann og Aksel Larsen.*

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om valutaforhold m. v.

Valgt blev: *Lis Groes, Jørgen Peder Hansen, Poul Hansen (Grenå), Helge Nielsen, Peter Nielsen, Erling Olsen, Axel Ivan Pedersen, Chr. Rasmussen, Guldberg, Erik Eriksen, Holmberg, Jens Peter Jensen (Sorø amt), Fanger, Haunstrup Clemmensen, Weinkop, Baunsgaard og Kai Moltke.*

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning om Danmarks ratifikation af den europæiske socialpact, undertegnet i Turin den 18. oktober 1961.

(Forslaget til folketingsbeslutning (nr. II) findes i tillæg A. sp. 145, fremsættelsen i tidenden sp. 456).

Sagen sattes til forhandling.